

ALL NATIONS GOSPEL PUBLISHERS

www.angp-hb.co.za

info@angp.co.za

GWADI PARKWA Heart Book

WARƏVƏ MƏNDA

BI
KWATRAMƏ MİSHİSHƏ

(GARAVƏ NDA TEKWESHƏ KARƏ KARƏ VƏŇU JİME)

Copyright ANGP

COPYRIGHT

ISBN 978 - 1 - 920322 - 46 - 5

E-MAIL: info@angp.co.za

ALL NATIONS GOSPEL PUBLISHERS

P.O. Box 2191, PRETORIA, 0001, R.S.A.

(Une Mission de littérature évangélique financée de dons)

(Reg. No. 1961/001798/08)

WARƏVƏ MƏNDA

Menə wakita həŋa bəkəla ndi də Fəranjəsə də vi 1732 laki, a birədışə birə ndi uzhi di dá dəfa, ndekə birədışə məndə Zətə bəwa ndi à Rev. J.R. Gschwend pi vala tá da nda vaga mbele delə labara biwa də larədə nda məndə mərəsa (Afərika) də vi 1929, ndekə pətsəla ndi nə nda sarətənə də guhə mekəŋa va, bitilə nda, ndekə ŋé nda ŋgidə nda məndə filə narə akə sləri kəŋa; a dədə də akə gwadi naslə vəŋu 250 menə patsəla nda, bitilə “All Nations Gospel Publishers”, ndekə a gezlə vala da nda larədənə niŋa mbele ndi delə labara biwa, a də larədə 127. Ba kəla nda məndə welə gwadi naslə karə kara, ma kənə ndzə ndza maka də jiba, ma mawə tivə fətarəfə menə dəbə ka laki, a bawə bawə dá uje menə wakita həŋa tá jirəla kəla tsəranjəwa jirə mishishə gwadi Zətə tá nda mənda ba səka menə sa waləla Ezekiyele batabirə-kwara də vi 586 lukətu sa akə saha Yesu Kerisətuwə sa duniya.

“A da vaku və ya warəvə biwa narə shifi biwa ... Ndekəŋa laki, a da mali akə jiba mayə kwa, wayə gumə kəni, a da mali akə Zətə maku ya!” Ezekiyele 36:26-28.

WARƏVƏ MƏNDA

Kayə da Zəta bi vaga bəkə sləri Shetene
(Zhanə T.T 3:4-10).

Də ndahi menə wakita hənja laki, aku tihəvədərə tihə ba akə ngidə kwateramə menə ba kurə jirava ku ba waku à mudarə maku cide. Ma nda ba akə nda məndinə ku akə nda mətə də gwadı Zəta, məndə fətarəfə à Yesu Kərisətuwa, məndə biberə warəva bi məndalənə pəshewəla menə tivə fətarəfə dəbə nja laki, ba kurə da gwatsarə ku akə ndari nja maka səkə menə nekə Zəta. Sa Zətə ina laki, a nda mbadı məndə à mbadı la. A naki ba dá warəvə mənda.

Shetənə laki, ina bata harama, mətəhatata kuzla, zətə duniya nja hənja. A mali akə melika parakəka, ama a nda akə melika parakəka səkə menə jemə nda məndə kwetətə hənja zlaða, menə ngwa ngu welilu gwadı dá dəfə ndekənja, mbəra a tsəwatədə mekənja fatawa menə tehə kəla ndari kənja mənə la. Ba səkə sa ndzi nja, də ngamamə zamanə gumə laki, a zaku nda bukara Kərisətuwə harama la. Mekənja laki, a ji ndi nejpəwə mənə la, a dāba Shetənə gumə laki, a mali akə melika parakəka. (2 Kur 11:13,14). Shetənə laki, ina zətə menə nja zamanə hənja, a melə nda məndə akə nguləfa, lifəla nja tsami nda mənda, a dāba njé ngita akə naka mata mətəfdiki parəkəka delə labara mətəfdiki haməkwa Kərisətuwa... (2 Kur 4:4). Ba kəla nda məndə hayəpə betete narə nda məndə biberəla warəvə mətə laki, a rəwaha rəwə ta, zla laki, a ləfaha ləfə ta á katafəkə Zəta səkə də ndzə ndza duniya nja hənja, də wali mətəsha bata haməkwa də hwadə, à mishishə nja bəkə sləri davə mbəlaki da nda məndə mbevə gwadı mazlaməna hənja (Efe 2:1,2). Ba nda akə wurəha di mətə, kuđa ta zəza laki, a də ba tədəhuhwa ta dá zi ba tá kəlazara. Menə məndə, a nda hayəpə mayə wayə la njé kənə laki, a favarə ba məga.

Də ndahi nda menə gwadı hənja, narə dzaki da nda garavə nda tenə nja hənja laki, ba kurə da naka ka ba waku à mudarə maka warəvə maka. Nğəlalu akə karə mari Zətə tá

tehekæda kela ndzæ ndza warøvø maka ba denjè denjè la! Aku tsamæla tsamæ hayøpø makwa, aku ðuhøla ba akè nda ndø la, a ðaba njé wakita Zètø taka wamø laki: “Ba tavø mamø a nda hayøpø mamø la njé ngamø laki, a favarø ba mөгө mө ba wama, ndekø a nda jirø dø wamø zla la”. “Ba nda taføla mamø hayøpø mamø laki, ba a payøda tá ðeshømera hayøpø mama, paramada njø dø kwazlamba mamø betete zlaða” (Zhj T.T 1:8-10). “Muzø Yesu Kørisøtuwø udzørø Zètø laki, a perø wamø dø hayøpø mamø betete.” (Zhj T.T 1:7). Bi a fi dá zètø ku zhirøwe, bi a fi da Shetene ku zhirøwe; ba nava hayøpø kwa bi welediya Zètø kwa. Ba nda hayøpø li shifi maka laki, ðuhøla la, aku huli tøkø dasa Zètø njø menø kwedø kwedø tá pølakwada vala dadø á Yesu Kørisøtuwø njø sa sahasø sa duniya tá verø nda møndø hayøpa, à menø køla njø hamøkwa shetene njø nda ndø harø mamø dadø á hayøpa, Ina menø møndø døkwa dá vaga mama. Á kataføkø Zètø tsufø tsufa ka menø nekø neshirø betete, nda jeminara, narø nda sløri dø neshirø betete dø ndzæ ndza shifi maka. A nda menø ðuhaha ku ba wele wele á kataføkø Zètø la, maba ðøhula nda sløri mama, a ðaba menø møndø ndarøla ina sløma ma, a dzøgwa tsønase akø tekweshø la na na? Menø møndø ndarøla di ma, a dzøgwa naka tekweshø la na na?

“A ðaba a wizhø di Søføle daharø hayø betete tá mølatu akø ba køla møndinø á warøvø møta betete tá ngina.” (Labara akø søra 16:9).

“A ðaba Zètø laki, a jirø hala møndø betete. A naki ba daharø ma akø mawø mawø møndø. A nda maba kuzla, bi maba kuzlø møtsø møtsø menø kurø ðuha nda møndinø ðøkø hayøpø la.” (Zhb 34:21,22).

“Ama a taka Yesu zlihø gwadi møta la, a ðaba betete laki, a tsamatada tsamø ba kada kada.” (Zhj 2:24).

Na ndekønja laki: “Zli tá menø møndø akø ndigu ndi ðøzi mønø, menø ðeshirøla ðeshø ndi hayøpø mønø! Zli tá menø møndø akø zlavø Zètø ndøgu ðøzi mønø, menø akø nda ðaki njumø dø ndzæ ndza shifi mønø!” (Søkali 32:1,2). Aku ndehø

zlaḁa (Səkali 51). A ḁewə wamə Yesu niḁa zlaḁa: “Aku ce cə sasa maya, waku nda mēndə betete rəwə rəwa akə jeminarə kwetete, ḁé ḁgayə va ku pirəwa.” (Mat 11:28-30).

J.R. Gschwend.

PALI SHIGƏ SƏ NDA GARAVƏ NDA TEKWESHE GARAVƏ TEKWESHƏ TENWE

Menə fatawa hənja laki, a tehə warəvə ḁḁidə nəsə bi ḁḁidə nəwalə də duniya akə fətarə ḁa menə ḁewə wakita Zətə à mēndə hayəpa, mana mēndə li mishishə duniya narə nda kumi tekweshe, nda kumi tekweshə dala nava. Menə hənja laki, garavə warəvə ba deḁə deḁə səka menə nekə Zəta. **Di mətəva narə naki cizla cizla** laki, a welə dá kədi akə pihe ba səka menə walə wala də wakita nda bata nənəkələ 23:29-33 “Nda wa menə welə ah na? Nda wa menə welə yah, a yawayah na? Nda wa menə mazavə na? Nda wa menə pawavare gurənḁə na? Nda wa menə ḁakavə mbəli ba dayə na? Nda wa menə à di mətəva na? Ba mēndinə menə tavi havə pihe. Mēndinə menə da shi pihi ushə ushe. Jiḁə ndari pihi menə nda ḁa ba tenḁə zheriya mənə ḁekə udəsə udəsi də zlēḁwələ la, menə a nda ḁəra tsəwi tēdi mənə la. Akə halavu mənə laki, a ndəvədəla a ḁjewi waka ba səka kudasla, a ḁjewi waka ba səka dazala. Da du di maka dá təkwmami da mitəbeke, ndekə ḁè warəvə maka da welə ba nda menə ḁwadi akə tsuwə ḁa.”

Á mudarə mekənja fatawa hənja laki, a nekə warəvə mēndə kwa a nda tanada kwetete də dəfa, menə tehə nda hayəpənə də dəfa. Ba menə warəvə laki, vaga ndzi bi kayə da hayəpə mama. Dadə á vənju Yeremi batabirə-kwara laki: “Warəvə laki, a dzalawə dzalawa harə tekweshə betete, mandzawə zlaḁa: mawə mēndə menə kurə tsaməla tsamə ya?” (Yeremi 17:9). Farə Yesu wali ba akə mekənja à wali menə hənja: “A dāba a sēda də warəvə mēndə dzaminarə tá ḁekə mandzawa: ḁaki zawara, ḁaki mətšəra, kədi mēnda, ḁaki mabila, fi di da nda tekweshə mēnda, vərəḁaka, demə demə, ḁḁude, shira, uzi navə mēnda, kurava, ḁaki mēḁə mēḁə. Ba kəla nda mekənja tekweshə betete akə tsəwə ḁa laki, a sēda ba də

1. WARƏVƏ MƏNDƏ HAYƏPƏ

warəvə tá ðizhə mēndə á di Zəta.” (Marc 7:21-23).

1. Zhirəwe. Mbəra ma wara laki, a nda gəra ngwa ndi naki zheriya zhirəwə henə hənja də warəvə mēndə la, a tehə hayəpə gəli mudara. Luciferə, kerubimə bata gweslə tekweshe sa ndzi nja, bata kishə parakəka Yahəwe, melika Yahəwe laki, a dəfətələ ba dadə á gəli mudara, ndekə malaha nja akə kəladə Yahəwe, mana: kəlada (Eshaya 14:9-17; Ezk 28:12-17).

Gəli mudarə laki, a su ba də rəvə karə kwa, ndekə a tahavə dadə a nda tekwehə kwetete: Nda ngidə nda mēndə laki, a gilə mudarə ta ba dāba rəzəga mēta, nda delə tsəni gwadi dzakada nda, dadə a nda dāsli navə səka menə də menə zamanə hənja à menə merə mēta dala navə mēta sa uda akə nda zhirəwə ba kuje. Nda ngidə zla kəni, a pavə nda tacecə navə ta mətsədiki akə nda daradza mēna sa Zəta, nda mətsəda, nda jede... ba səka menə walə wala də wakita (Eshaya 3:17-24). Nda ngidə zla laki, a galavə ta dadə à nda mudə gide mēta, dadə á larədə mēta, lada mēta, pali nava, kuda ndi micədəla micə ba akə “Zətə laki, a katsala akə nda mēndə gilə mudara, ama a cerətə hudə akə mēndinə kədila mudara.” (1 Pi 5:5). A mbirəzhə gəli mudarə Zətə narə pəsawi mēnda. (Gwadi nda bata nənəkala 8:13). “Pəsawi mēndə laki, a kishECE ngazli tekweshe, gəli mudarə kəni, a kishECE dəfətəla.” (Gwadi nda bata nənəkala 16:18).

2. Dəguzəma: ngidə naləmani mizhe, rəhə rəha à kumi tekweshe. Henə hənja laki, a welə dá kumi tekweshe dala nava, ðaki mami, zawara, mabila. A farə fə nda mekənja hayəpə ðəli də nda menə sarətə hənja mazlaməna, mandəvi sarəta, də nda menə vaga menə kurə mbala mamə jirə gwadi Yesu nja sa welə nja, a də vi dəbəwə səra dá gwadi halavu sarətə ba akə da mali ba səka də sarətə nda Sudumə à Gamura.

Mekənja “mishishə zamanə” kənja laki, a taka piya ba nda nawali narə nasi la, ama a dəkwa maba dá nda yala nda mēndə zləha zləha, dá nda ngidə vaga jekə tekweshe, də

nda vaga jeke tekweshe karə kara narə də nda biyi tekweshe mame tá məndinə ndehə lekwele səgə səga; hələppə tekeke kəŋa laki, a zləgaha zləgə ba akə dzə zhirəwe, səka menə ŋgwa shetenə də warəvə nda məndə dadə a nda sinema, wali nda fudā, nda wakita tehə gwadi mami, narə dadə nda ŋgidə tivə zlaḃa. Ba kəla nazənə ḃawələda Zətə à hayəpə laki, a ḃewə à “dele ndzə ndza à nəŋəkale ndi də menə zammana”. A zaku udzara dahwali ləfuwə kwetete jeke vala də nda ndahi wakita mətə la, də nda sinema ŋa nekə mətə, a halavu a dzi zhirəwə narə mbidədə hala. Nda bata ḃislə fudā nawali à nasi ndzi də ḃaki mami, ŋgidə ḃaki dzi akə zhirəwe laki, a mali akə nda bata midala ta narə nda tezhevərətə mudarə akə udzara dahwali də menə zamanə həŋa. Nda vaga rəhi kəni, ba nda vaga mami mətə. Ba kəla nda meŋə ŋa də tsədaŋira səka menə merədə Zətə laki, a zlavə ndi kishə garavə garə mətə la. (Yusefa: Tskwasətssekwa 39: narə nda ŋgidə). Maba mudə məndə bilə bile akə zlavə ḃebə zətə ḃewə ndi à zulu, sa peslə ba kəla menə məndə ḃakada mabila laki, maba kurə dzakaləda ŋa la uḃə tekweshe akə ŋgaməmə ndzə ndza ḃewə mame à “wəri nəŋəkale” tá pamarə gurenjə patsa sheriya la na wa. A taka Zətə walamada ŋa tá welə fudā à ḃaki mami la, ama ŋé ŋgame ndəli hawə mənə. – “A tsaməla ku la na akə vaga ndzi misishə Zətə navə maku na? A fikukwa fə Zətə dá warəvə makwa. A ḃaba mekəŋa laki, waku menə kwərə mudarə maku la. (Kur T.T 6:18-19). “Banda weshəla weshikə kayə kəŋa ndzi Zətə də ḃəfə laki, a da zhədəla zhə Zətə məndalə kəŋa. Menə da ḃekə ŋa mekəŋa laki, a ḃaba təgu ŋé ŋgina kayə kəŋa. Ba waku mekəŋa kaya.” (Kur T.T 3:17).

3. Hevezhe, a tehə hayəpə kədi pihi narə ḃaki tambala. Ŋgidə tanada digile, menə uzhe ma mawə mawə tekweshe menə ŋé kənə gwatsarə ŋa, ma tsəwa ma tsəwə la. A ḃaki ba ndekəŋa menə məndə à warəvə hayəpə zlihe ma mawə mawə sheweriya, ma mawə mawə gwada, ma mawə mawə wakita, fatawa akə tsuwə ŋa. Dala navə ŋa kayə da Zətə ba à shifi laki, a nemele nemele a nda tamayə akə tsuwə ŋa, nda ŋgidə hala akə də ŋa ba səka si tapaha dadə vəŋgwa

bi si menə dadə fətera, favu nda tazhivərə mudarə bəwə ndi à upiyuma, bi nda ngidə tekweshə səka mekəŋa zlaɓa. Si tapaha laki, a zləhəla zləhə nawali narə nasi kwetete də menə sarətə hənja ju hare menə sa ndzi ŋa. Ba haməkwa Zətə kutərə menə kurə varəla jiba mēndikə ŋa də nava tapaha narə də nava Shetene. Mbəra nda mēndə dēbə gwadi Zətə laki, a nda menə kəsarə mətə tá shi tapaha də kayə da Zəta, a dāba a nekə səka mazlagwadamə ta, a nda menə pəlavasə mətə tá nemeləle dala navə mənə ŋa vaga ndzi mishishə Zəta... ba nda bɪzhəla weshəkə daka navə mənə laki, a da zhidəla Zətə gumə la na na? (Kur TT 3:16-17; 4:18-19).

Menə mēndə tambala laki, ba mēndə nenə nene á katafəkə Zətə. A uzhe tá ndzi à shifi mə tamaya; a dzə mə à shifi tá uzhe tamayə la. Ba kurə ɓaslə bata dzalə mayə akə uzi tamayə ŋa tsəwa, ama hənwa laki, a wele ba menə laki, “tele, tele!” bi “zlaɓa, zlaɓa!” ŋə kəna.

Kumi tekweshə laki, a nda menə rəhə zli mənə la, a dzalə ɓasli ba wele wele la. Baki Tambala narə kədi akə pihi də mudə lamanə laki, a dzakatə à kurə ndi mēndikə ŋa tá paslata pasla. (Kwari akə sərə 21:18-21). A dāba menə mēndə kədi akə pihi narə bata tambala laki, a mali akə talagi ta, hənɪ njerə kəni, a ceku ba mēndə dá ketse ketse sədava... Menə mēndə wiya dá zawaraki laki, a ji zhirəwə bata. (Gwadi nda bata nənəkələ 23:21; 28:7). Tihəvədərə tihə dá ngidə nəwalə galipa, tambala, nava kumi tekweshə, ama laki, mətse ŋa ndekə ŋə kənə mbeve di su də karə akə zlu ŋa wushə wushə narə mənə akə zlada. A zlayə zlayə ŋə ndi wala gwadi dá mandzawənə ŋə kədi pihi makada ŋa. A wele ndi səka fudə kəla gwadi dá dəfə la. Ŋə Zətə taka wamə də wakita mənə ba parə para laki, a da dəkwa mēndə kədi akə pihi dá zlanə mayə la. Ba kəla mēndinə ti tazhəvərə mudarə kəni, ba də gwadi ta, ba narə mēndinə vilə vala, a dāba ŋə Zətə laki, “Zlada tá mēndinə menə tehə ɓaki midala də si pihe, narə menə tehə ndzədi də si tazhəvərə mudarə ŋa ba juje. (Eshaya 5:22). Zlada tá menə mēndə da falu pihi akə nenə mənə, waka ŋa pide ŋgatekə kwiha kədafə tedə ndi

pihi dá dǎfa tá kidilu vala.” (Hab 2:15). “Nda gǎzǎmbǎla, nda ngidǎ jili gǎzǎmbǎla nda gǎrǎka narǎ telegwe, ba narǎ pihi menǎ zǎngǎdǎ dǎ umbǎrǎ mǎta, ama a zlavǎ ta filǎ narǎ akǎ baki slǎri Sǎfǎlǎ la.” (Eshaya 5:12). “Aku zaha ba wele wele dǎ dzaminarǎ maku la: ba kǎla nda mǎndǎ bǎkǎ muta, nda bata bǎkǎ mabila, nda bata bǎkǎ muta, nda nawali mbehǎ nawali tá nǎsa, nda bata bǎkǎ mǎtsǎra, nda mǎndinǎ kumǎ tekweshe, nda mǎndinǎ paslatǎ pihe, nda bata heregǎ mǎnda narǎ nda gǎndaka, ba kǎla nda mǎndi kǎrǎ betete laki, a da dǎkwa ta dá zлана Zǎtǎ la.” (1 Kur 6:10). Nda hayǎpǎ mamǎ à gugwa hayǎ laki, a tahǎda tahǎ sǎka menǎ welǎ wakita. Galatǎ 5:19-20. A tsamǎla tsamǎ ndi betete menǎ tekweshe ngwa dǎla navǎ mǎnda. Nda teke kǎrǎ laki, nda baki mabila, baki zawara, narǎ baki mami tá petǎ mǎnda. A slǎfǎ nda mutǎ nda, a mbele tsaki nda, zla laki, a mbǎrǎzavǎ nda, a mazavǎ nda, a bǎkavǎ shirǎ nda, a bǎkǎ rǎvǎ nda. Ma wara kǎni, a ngwa ba mudarǎ mǎna. A gazlavǎ nda, ndekǎ a zlavǎ ndi dzǎvavǎ akǎ mǎndǎ kutǎrǎ la, Ma wara kǎni, a ndzi ba à nda mǎndinǎ ngwa rǎ. A kumǎ tekweshe mǎndǎ nda, a paslatǎ vala pihe, a bǎkǎ umbǎrǎ mami ndi zlavǎ. Nda ngidǎ tekweshe ba sǎka nda mekǎrǎ laki, a bǎkǎ vala nda. Ndekǎ a walakwada walǎ ya ba sǎka menǎ sa walakwada mayǎ laki, jiba nda mǎndǎ ndekǎrǎ bǎkǎ mekǎrǎ tekweshe laki, a da dǎkwa ta dá zлана Zǎtǎ ba wele wele la.” –“A paslaku pihi la, a dǎba a bǎizhe ndza ndzi makwa, Ama aku vavǎ tivǎ tǎka akǎ mishishǎ Zǎtǎ rǎ kǎnǎ kwǎrǎ wakwa.” (Efe 5:18).

Ŋa ina hǎrǎ bǎwi Yesu tá ba kǎla mǎndinǎ dzatǎ dǎra: “Ba nda dzalǎ dǎri akǎ weshikǎ laki, a ce cǎ rǎ rǎ kǎnǎ su yǎwa!” –“Ba kǎla waku rǎ dzaku dǎri laki, aku ce cǎ sa vaga vigǎ yǎbi yǎwa, ma nda ba mǎndinǎ akǎ nda sǎli sa mǎta! (Esh 55:1). “Ama menǎ mǎndǎ rǎ kǎnǎ da su menǎ rǎ yǎwǎ rǎ ngayǎ va rǎ wayǎ laki, a da dzalǎ dǎri ba wele wele la. A dǎba menǎ rǎ yǎwǎ da va mayǎ wayǎ laki, a da mali ba sǎka vaga yǎbi yǎwǎ akǎ dzalǎ mici dǎ kavǎ mǎna rǎ kǎnǎ da ndzǎ rǎ à shifi akǎ da zlu rǎ.” (Zhrǎ 4:14).

4. Kulǎkwa; a tehǎ masǎfa, a tehǎ menǎ rǎ rǎ ngamǎ

bəzlasə akə menə sləri ba kure ðaka mamə niŋa dá ushife, a tehe ðaki nda məzla, nda ðaki nezhenə. Biðeri warəvə laki, hayəpə ðaki məzla. “A kiðe vala dave nazənə ŋgwa mēndə masəfa, a dāba a ŋgwa hare mēna ðeke sləri la. Ba kəlazara laki, a kumə ba tekweshe. (Gwadi nda bata nənəkələ 21:25-26). –Walatada Yeshuwa akə mbəlaki da Isərayela: “Aku malaha akə mēndə masəfi tá kəsəla larədə la” ...Ndzə ndza mēndə laki, a dzalə akə masəfi tá zləhəla nda tenə tēgu nē Zəta. A waləla walə Yesuwa: “Aku deŋevədə deŋə tá dəkwa dadə vəŋu kayə ðice;” (Luc 13:24) – Menə mēndə ushelə vala laki, da gwatsarə ŋa.” “Kwari sləwandala Zətə laki, a bilehe bile, ndekə ba nda mēndinə menə a ndzədi mēta menə kure dəkwa.” (Mat 11:12).

Masəfi laki, a telə gwadi varəda vara narə kəla ndzə ndza mamə də mishishə də shifi mama, a zhelə ba mēndə dá za. A ŋgilə wamə akə sləfə nava, akə ushelə nda tekweshe tsərangungwa tēgu nē Zəta, akə zləhəla nda delege rəzəga ŋa vame tamahi Zəta: A zhelə mēndə ba da zi ba tuzhe. Də menə ba waləla Zəta, ba bəzlakasə ŋa ba watsə watsə nē ka va warəvə maka niŋa laki, nē shetenə taka waka laki, a da va ushidī ka, bi akə ŋgidə sarətə zlayə zlaya, masa da nda ndə sarətə kəŋa zlaða la. Ndekə mazlaməna a məci ka akə varəda ka, akə zləha ka Yesuwa. Nē Zətə laki: “Niŋa ba nda tsənəsə ku akə kwara Zətə laki, aku ðiðerəla warəvə maku la;” (Heb 3:7-8). Kudəŋa nda mēndə menə zaha zə ba tēgu menə mbelə mēta kəsi niya mēta dá ŋgidə sarətə akə taka ŋa ðakavə ŋa ba wele wele la. Ushidī laki, ŋgatəkə la.

Nda mēndə ndzi də Afərikə dahadə dərəkwa laki, a ðekə nda məzla mətata à gugwa kuləkwa. Də fatawa ŋa mamə həŋa laki, a tehe hayəpə ðaki nda məzla, ma nda ba fətarəfə dá nezhenə bi ðaki mēna, bi wali nazənə tsəwi da ðaki à ðaka... masla ndi favəkwa dá hare Zətə ba à shifa. Vayə vayə mēna də sarətə kuza, də sarətə taka, də sarətə zlaða, bi mbahakadasə tekweshe ndi laki, a welimə gwadi nē ŋgamə ðawaləda ŋa akə Zətə ba à shifa. Ina laki, ba kwedə kwedə tá zlamə zla, nē ŋgamə akə filu tamahi mamə

dá nda dele luba; “a daba ba kela de mendé zlaye laki, ba Zete mené li vala” (Sékali 37:23). A va ndzédi Zete aké de mēnda, ndeké a nda gēra tsēwalēde tivēnē dēbē ŋa la; ba nda dēfētēlē ŋa laki, a daha dá hala la... “A daba a ce de vaga mari patsa bi de vaga mbeli patse bi de vara kamba daradza la. Ama ba Zete mené kuré mētēla sheriya, ba kuré kēdēla ŋa mené faré ŋa dzaku aké meke.” (Sékali 75:7-8). Sa vatēvē Zete kwari aké mbēlaki da Isērayela, ŋé kēnē laki: “A gwatsarē ndi datéké aké mené mēndé da mēceké udzērē mēna bi dēwē mēna de karé la, a da nda baki slēri mēzla la, nda bata mēnehē shigē sē nda tēra la, nda mēndé mēnehē ushidī dadé á nda ndēli diyakaka, nda bata bēké ne, nda bata bēké mayēba, nda mēndinē dasa nda mēndinē welē gwadi a nda mishishe, ndevē gwadi sa nda mēndevigeki la. A daba ma wara mené da bēké mēkēŋa tekwešhē laki, a nēnē nēnē á katafēké Yahēwe.” (2 Kwari 18:10-12). “Ama ba kēla nda mēndé bēzē bēza warēvē mēta laki, a da ndzi ba duda ta, ma nda mede, nda mēndé bēké mabila, ma nda mēndé peslē mēnda. Ma nda mēndé slēfē muta, ma nda mēndinē vavē tá kelē harama, a da ndzi ba duda ta aké dēkwa mēta dá bērēni kēŋa.” (S. Zhŋ 22:15). “Aku zadavē dasa nda mēndinē welē gwadi à nda mishishe la, maba dasa nda mēzla la, aku usalatē la, a daba ŋé ku aké malaha aké kwazlamba tete à ita. Ba wayē Yahēwe Zete makwa.” (Kwa 19:31). “Ndeké ba nda walakwada ndi laki: “Aku dasa nda mēndé bēké mēzla, nda mēndinē fikwi kuda ta dēŋwa; a de la na jiba dasa nda zētaki data na, mēndevigeki harē nda mēndé à shifi na?” Tá dzaki narē tá nda sayēda! Ba nda aké welē mēta sēka mené gwadi hēŋa laki, a nda wakaki di ba wele wele tá ŋgatata la.” (Eshaya 8:19-20).

Dē mené sarētē mené a ndehē wakita ŋa hēŋa ka laki, A weléké gwadi Zeta, a vaka ndzédi tá mbidēde hala narē kwala shifi maka; ama mishishe kulēku ŋa de warēvē maka laki, a weléké vala a nda ŋgidē deberiya tá bēzlasē aké kēsi niya maka dá hawē vēŋwa, kuda dēŋevē tá rēha warēvē maka à zlizlēwe. “A da welē mawē ndalē na kiya na, mēndēvaki dalē na, nda mēndé de duniya ba nda tafēla mayē hayēpē

maye na? A da baki tawo ba nda akw da dɛda maye da rɛhi bi da wele fuda nda mɛndɛ duniya na?" Masla ka jire nda mata rezega akw nda gɛra mɛna dɛ Yesu Kɛrisetuwa, lapiya ŋa mɛna akw nda gɛra mɛna, zli ŋa mɛna akw nda zli mɛna, mɛtsɛdiki hamɛkwa mɛna, shifi akw da zlu ŋa rɛhɛ rɛha a nda mata hayi laki, a nekɛ ba mɛnɛ tekwehɛ ka waka da meslɛ ka, mɛnɛ ba kurɛ kwala ka dɛ mɛnɛ ba nda kɛsarɛ ka ŋɛ Kɛrisetuwe dɛkwa ŋa dɛ warɛvɛ maka, mbɛra slizlɛwi hawɛ nda mɛnda narɛ zlizlɛwi hawɛ mɛtsɛ mɛtsɛ laki, a melɛ waka ta akw nava Shetene... A dɛba ŋɛ kɛnɛ pɛlatada ba kɛla mɛndinɛ ba dɛba zlizlɛwi mɛtsɛ mɛtsɛ sa ndzi ba dɛ nava dɛ ndza ndzi shifi mɛta betete. (Heb 2:14-15). Mishishɛ ŋa bizlɛ waka tɛ bɛzlasɛ akw kɛsi niya maka da hawɛ vɛŋu dɛ vaki à vaki laki, a biferɛ warɛvɛ maka ha da malaha ŋa ba berɛ bɛberɛ ju harɛ gugwa kulɛkwa.

5. Ndɛguwa, ŋgidɛ tanada à ndzɛda, mandzawɛ zlaɛa ba kwetɛte. Mbɛrɛzi mɛnda, dzi rɛvɛ narɛ nda ŋgidɛ gwadi dɛ ŋgɛzli á harɛ laki, a kwɛrɛ warɛvɛ mɛndɛ akw ŋgidɛ sarɛta, nda mɛkɛŋa hayɛpɛ nɛma laki, a halavu ba á pasli shifa. Ba kurɛ deŋevɛde ka tɛ tsarɛ akw gwadi ŋgɛzli akw nda ŋa á hara, ba kurɛ dzɛgwa ka nɛma ha dɛ ŋgidɛ sarɛtɛ mɛnɛ da ŋgɛzlaha ŋa ba sɛka bɛma. Ngulɛmɛ mɛnɛ tɛ ŋgatɛkɛ ŋɛ ka tsamɛla ŋa akw ba ndekɛŋa mɛkɛŋa ndekɛ ŋɛ ka falɛkwa ŋa akw Yesu tɛ varakada varɛ dɛ mɛkɛŋa warɛvɛ akw tsuwɛ ŋa. "Mazlamɛna hɛŋa laki, aku bɛkɛ rɛvɛ la." (Tsɛkwɛ T. 45:5). "Masla baki rɛva, maslasɛ maslɛ akw dzi rɛvanguda, mbevɛ warɛvɛ watɛ watɛ la, ŋgidɛ baki akw tsuwɛ ŋa." (Sɛkali 37:8). – "Dzi rɛvangudɛ laki, a peslɛ shifi ba narɛ mata dzi rɛva, ama wa mɛnɛ kurɛ katsala katsɛ akw baki shirɛ ya?" (Gwadi B.N 27:4). – "Valavasɛ dɛ mishishɛ maka tɛ tirɛdɛ warɛvɛ la, a dɛba tɛrɛdɛ warɛvɛ laki, a ndzi á dagava megaka." (Ekɛliyiasɛtɛ 7:9). Mazlamɛna laki, aku maslasɛ maslɛ akw baki rɛva narɛ cikwinarɛ mandzawɛ dɛ mɛnda. (Kul 3:8).

A nda ndɛ nda ŋgidɛ nda mɛndɛ laki, tɛ kislilɛ warɛvɛ mɛta laki, a shi pihi ta bi a pɛlɛla ba rɛvɛ mɛtata kwa, ama pihi mɛta laki, ina murɛ nda dazala. Ina kilɛfɛ mandzawɛ nda

dazala.” (2 Kwa 32:33). Ba tɔdamɔma pɛli rɛvɛ dɛ warɛvɛ mɛndɛ hayɛpa, ama nɛ Zɛtɛ laki, ba ina kutɛrɛ mɛnɛ kurɛ pɛlɛmɛda rɛva. Nɛ Yesu laki: “Ngwalɛ ngu akɛ nɛnɛ maka sɛka mudarɛ maka.” Aku ngwalɛ ngu akɛ kɛladaki dakwa.” A walɛlɛla walɛ Zɛtɛ tɔ bɛshɛmɛ hayɛpɛ ba nda bɛshɛta mamɛ akɛ nda ngidɛ nda mɛndɛ bɛkɛ hayɛpɛ dɔ wanana. Mishishɛ dzi rɛvɛ narɛ tɛrɛdɛ warɛvɛ ɔ mɛnɛ nɛ ndi ndzɛ na celele laki, ba tekweshɛ nɛnɛ nɛnɛ gumɛ ɔ katafɛkɛ Zɛta. Nda jeminarɛ tɔ maza, narɛ tɔ pewɛdɛ muzɛ laki, ba nda ndɛ dɛ warɛvɛ mɛnda. Tɛgu mɛkɛna mɛnɛ da ngwa na fakwa delɛ lapiya dɔ warɛvɛ mamɛ ba nda ngwa mamɛ nɛ mɛkɛna zli dzɛ na hɛni kwɛtɛtɛ.

6. Kudasla, ina mɛnɛ sa farɛ mɛgɛ akɛ Evɛ dɛ vuhɛ Edene. A bɛzhɛla bɛzhɛ delɛgɛ mɛnɛ na ndzɛ ndza hidɛcɛ narɛ dzɛvavɛ dzɛvɛ akɛ mɛndɛ kutɛrɛ ɔ Zɛta. Shetene, melika kɛna bɛzaha bɛzɛ laki, dɛkwa na dɔ shirɛ ɔ Adamɛ narɛ Eve ba mɛnɛ nakatɛ na ndzi ɔ gugwa haya, ba hidɛcɛ ɔ zɛtɛ ba kada kada dɛ vaga Lucifera. Ba dadɛ ɔ shirɛ mɛnɛ kishɪlu Shetɛnɛ niya tɔ zadata za; ndɛkɛ gwatsarɛ na akɛ tivɛ tɔ bɛzhɛla delɛ ndzɛ ndza na mɛta ba hidɛcɛ ɔ Zɛta. Mɛkɛna shirɛ shetene, mɛkɛna kumi tekweshɛ zla laki, ba nda ndɛ gumɛ ndzi dɛ nda ngidɛ warɛva, ba nda naka mɛta nda ngidɛ nda mɛndɛ ndzɛ ndza ba kada kada dɛ mata zla. — “A nda mɛnɛ kɛla ndi baki shirɛ ba sɛka vaga ndzi mɛndevigeki la.” (Sɛkali wayava 8:6). A fi nda jeminarɛ mandzawɛ dɔ warɛvɛ ndɛkɛ tɔ bɛzhɛla zli nda ngidɛ nda mɛnda; ba kurɛ bɛzlasɛ na akɛ mɛndɛ tɔ kɛda shifa. Mɛkɛna wele wele mɛna dɛ ndzɛ ndza dɛ yala. Shirɛ laki, ina mɛnɛ kishɛcɛ nda ndzi dɛ mata slada, mbɛrɛzava dɛ duniya na hɛna dɛ nda baki slɛra, narɛ dɛ nda ngidɛ dalɛba zlaɓa. Maba welediyaki da Zɛta, nda bata wele gwadi Zɛta, narɛ mɛndɛ Zɛtɛ kwɛtɛtɛ laki, a cɛdɛ ta hawɛ mɛkɛna gurɛma la, ndɛkɛ a tsɛwi nɛ ngita akɛ hinɛ njɛrɛ dɔ mɛkɛna la, ama nɛ ngita dɛnjɛvedɛ na ba kɛlazara, nɛ ngita rɛhɛ na ɔ nɛnjɛkala nɛ baki slɛri mɛta akɛ wushu na dadɛ ɔ mishishɛ shirɛ Shetɛnɛ ba nda bɛkɛ Zɛtɛ slɛri ɔ ngidɛ welediya ju harɛ mɛna.

7. Gumba, ina laki, a uzhe ba haya, a tehe kumi sela “wayave seli na mene mbeve ma mawe mawe mandzawe de wareva.” (1 Tim 6:10). De larede kungu laki, ba kure naka ndi nda jili ngide gumba ndewe nguretaya maba deremake ha da ngelaha na, ndeke da metsa na. Mene mende a wayave seli dave mena laki, a nda mene wure na hare mena ta zlate ake talagaki la, ta nda mende dzi ake rere la, ama a ushele ba tifece sasa mena dade a ma mawe mawe deberiya ma dade a zlaya madade a faseke ba kela rezega duniya na hena, ma nda ba da zhi zhe nda hurezema nare fefaya. Ne Yesu ba ina a mudare mena laki: “Aku jeha rezega ta ngwakwaku a duniya na hena la. A duniya na hena laki, a upede tekveshe fefaya, a fize tekveshe nda hurezeme zaba, nda metsere keni, a zele kaye ta ta mbehe nda tekveshe. Ama lawa, aku jeha jeha de hude Zeta rezega makwa. Hekena laki, a nda fefaye la, a nda hurezeme la, a nda metsere zele kaye ta mbahala tekveshe la. A daba vane nda rezega maka laki, ba hekena jeminare maka guma.” (Mat 6:19-22). A zaha ze nda Akanare nare yala mena ba daba wayave dindara nare sela, nda kure metsediki kwete gana mena nare nda dele sava. (Yes 7). Yahuda Isakariyute bukara Yesu zla keni, kedave na a ngwadavakwa sake da kwara ba daba mene bezlase wayave seli ta vilu Sefele mena nare zanawa mena. Seli bi dindara mene kischece mata gwadi la, ama wayave seli na beli de wareve mende. Debewe de debewe nawali a nasi de nda ngaba kare kara, de nda jiba kare kara zhi dala nave meta nare ne nda mende meta dade a mene nda kumi tekveshe kera ake tsewe na ta gwatsare ake mata seli ba de kutera, a baki tsatsa, bi a gelu mata hare de mata fuda de vali pireshe, bi de vali keda. Usala ake gwatsare ake seli ake shilu ndi zlada laki, a bizle mende ba da pesle shifi bi kedave keda. Wayave seli nare kumi tekveshe laki, a de mekena vaga a wayave galava nare wayave hamakwa. Ma hamakwa ke kwara ta kwere nda ngide nda mende, ma hamakwa mata seli ta vrede talagaka, bi nema laki, hamakwa de fetarefe mene mbeve nda mende ba ndzedi ta li kaye da Zeta. A mekena baki laki, a mite sheriya nda mendine tsufe tsufa debe Kerisetuwe ake nda meta meta debe kaye da Zeta ba

kutera. (Marc 9:38). Njé Yesu laki: “Aku mba mabi hawə ma mawə mawə wayavə tekweshə duniya dəgiya. A dāba a ju haməkwa rəzəga harə shifi məndə la.” (Luc 12:15). A hənja labara ngidə məga: “A nda ndə ngidə gelipə a delə vuhə mənə, a slərada slərə tamayə ba kuda. Mazlaməna, a bakavadə kənə kənə kiya na ki ya na? Kedeki dalə kəni, a slə la njé kənə də mudarə mənə. Tekweshə kutərə menə kurə bəkə mayə laki, a ngezələ kedeki dalə ya betete njé ngayə ndarada sadafa mənə. Ndekə kurə njé tamayə à tekweshə mayə betete. Ndekə a da nda ngidə fadi narə mayə ba jujə mənə akə menə la, mawə tekweshə menə akə nda nja dalə zlaḡa, mbəra ma sa njé vi kutərə la na? A pirəwi maya, a uzhe vala ya, a shə vala ya, a zla ya,” njé kənə ba ina ina. Ama njé Zətə tekina laki: “Məga, ba də vədə niḡa laki, a mici ka. Ndekə menə tekweshə daslawəla ka ma, a da meslilədə akə wa ka na? Ndekə laki, a nda nguləmə maka menə malaha ka akə gelipə də hala akə nda ka akə gelipə á di Zətə la, njé Yesuwa.” (Luc 12:17-21). Zla laki, nguləmə akə twawə tá menə məndə njé kənə zləhəla duniya betete ba nda zhidəla nja shifi mənə wa? (Marc 8:36). Njé Yesu ba dá harə mənə laki: “Aku jemə narə dá shifi maku dá tenə da uzhekū bi shə ku la... mətəsa ba shifi harə tamaya... a dāba mekənja tekweshə betete laki, ba nda məndə duniya menə ushelə vala. A tsamə bakwaku də hudə Zətə ba akə à udəra mənə kwa. Aku usala usalə akə ndzi də kwari sləwandala Zətə, ndekə a da vaku və ndi nda mekənja tekweshə betete daharə mənə... a dāba vaganə nda rəzəga maka laki, ba hekənja warəvə maka.” Luke 12:22,23,31,34.

8. Shetene, ina bata nda məndə harama betete, harama hənə hənja laki, ina menə tekweshə bizlə məndə tá bəkə hayəpə betete. Ina menə kwərə warəva. Njé Yesu laki: “Bakwaku laki, ba shetene, ndekə a ngwa ngu ku rihədilu akə nazənə nwa bakwakwa. Bata peslə shifi ba sa də fanətufə kwa, a zlavə də á tivə jirə la a dāba a nda jirə də dəfə la. Ba nda kelə harama laki, a welə ba səda də warəvə mənə; a dāba bata harama, ina baba harama.” (Zhn 8:44). Harama “parə para” nja welə ndi laki, mazlagwadamə ba ju jə harə mata harama. A nda ndə harama welə ndi də vənja, a nda

ndə menə pi ndi à pe, a nda ndə menə bəkə ndi à baka. Məndə a rədədə səra laki, ba məndə harama, a dāba a mali akə ngidə zətə akə zlavə kelə harama ba wele wele. A nda menə bəkə məndə fətarəfə à Yesu harama la. – “Ba nda waləla mamə ba akə dzəvə dzəva mə à ina kuɗa mə də də kuzlə laki, a kalə harama ma, a zlavə mə bəkə jirə la.” (1 Zhj 1:6). “Ama ba kəla nda məndə bəzə bəza warəvə mətə laki, a da ndzi ba dudu ta, ma nda mede, ma nda məndə bəkə mabila, ma nda məndə peslə mənda. Ma ba nda məndə sləfə muta, ma ba nda məndinə vavə tá kelə harama gumə kəni, a da ndzi ba dudu ta akə da dəkwa mətə da bərəni kəŋa.” (S. Zhj 22:15). Á dagava nda menə tekweshə madəfə menə akə ngwa Yahəwe laki, a nda ndə nda bata sayədə fasəka narə bata harama... (GB nəj 6:16-19).

9. Gəmezla, ina nazənə jemə ŋa də mekislekisle mənə də kavə ma akə mawə mawə mənda. Də menə fatawa həŋa laki, mərəsa mənə, a tsəwə la, a bəzə bəza, zla laki, a hinə njerə akə hayəpə ŋa bəkə ndi kəlazara ba də tsama, ləfə ləfa, mandzawa, ha nəma laki, a dzəgwa narə mitilu sheriya dá kəla baki mənə la. Nazənə kəŋa jemə ndi də mekislekisle akə tsuwə ŋa laki, ngidə laki, ba celeləle, ngidə laki, a ushə ushe. A wele gwadi dá mənda də vaga ndavi beshə, zla laki, a ndevə beshi də menə sarətə menə ma welə ŋa gwadi dá mənda. – “Ama ŋé Mishishə ba kada kada də mandəvi sarətə laki, a zaku nda məndə da kwala fətarəfə la, tá dzəvavə a nda mishishə petə mənda, a nda vaga pəsawi məndə də jemi rəvangudə mətə ba ita ita la...” (1 Tim 4:1-2). “Nda warəvə parə parə səda də nda jemi rəvangudə akə tsəwə ŋa (Heb 10:22). Ina laki, ba səkə micekilu à nada ŋa ndi ba heləŋəŋa.

10. Di Zeta, a nekə ba kəla menə tekweshə betete baki də warəva. A nda tekweshə menə kurə bəkə bəkə akə nakasə di karə ŋa mənə la. Mekəŋa menə nekə ŋa ba kəla nda jəminarə ŋa də neshira, narə ba kəla nazənə ngwa warəvə baka. (Də menə fatawa həŋa laki, di laki, a təhə kəla ndzə ndza mənda).

11. Nda ujere rēdēdē karē dudēde havē warēvē laki, a tehē wayavē Zētē dudēde á di warēvē mēndē hayēpa. Ba deŋē deŋē laki, a mbirēzhē hayēpē Zēta, ama a ŋgwamē ŋgwa, ndekē a ŋgwa mētse mētse mēndē hayēpē la, ama ŋé kēnē mbidēdē hala ŋē kēnē ndzē ŋa à shifa. A saha sa verē nda mēndē hayēpē Yesuwa. Luk 15:10. Ba mata zli dē hudē Zētē ba nda tafēla mēndē kutērē hayēpa. Nda ujere rēdēdē karē ŋa hēŋa laki, a welē gwadi dá muzē Sēfēlē mamē Yesu Kērisētūwa. “Tagwi zētē ŋa ta pizhēla hayēpē nda mēndē á duniya betete.” Zhŋ 1:29.

12. Melika laki, a tehē gwadi Zēta. A ŋgwa ŋgu Zētē welē gwadi à nēwala narē à nēsē guḃē guḃa sē gwatama hayēpē tá menē ŋé kēnē mbēdāvēdē ŋa, ndekē ŋē parakēka narē wayavē Zētē dēkwa ŋa dá warēvē mēna.

13. Takalamasara, a tehē Mishishē Zēta, Mishishē jirē ŋa tehilē hayēpē akē mēnda, mishishē zlayē narē mēti sheriya. Mishishē Zētē hēnē hēŋa laki, duda warēvē mēnda. A nda menē ndzē ŋa dē vagānē nda ndē hayēpē akē bata kwērē vala la.

Ba nda a tehē fatawa warēvē maka fatawa warēvē ŋa hēŋa laki, a ju ba hula dasa Sēfēlē ka. Wūrēla wūrē warēvē maka, ndekē ŋē ka pēlasē akē parakēka gwadi mēna dá dēfa. “Fētārēfē à Sēfēlē Yesu Kērisētūwē ndekē a da varēda varē ka.” A ŋgwa ŋgu Zētē ḃaka vala, a ŋgwa ŋgu tá mbididē warēvē maka tá vaka ḃiwa warēva à dele Mishishē ḃiwa. A da tehē mekēŋa fatawa manānē akē sēra.

FATAWA AKĒ SĒRA

Menē fatawa hēŋa laki, a tehē menē ŋa warēvē mbididē mbidē hala fanētū akē ushelē Zēta. Kēsā melika katsakara, gwadi Zētē ŋa “ba à shifa, ḃekē slērī dē warēvē mēnda, jujē ndzēdi mēna harē katsakara mbalē mbala slirē hawē mēna ba sēra sēra. A zliḃē zliḃē ba dá hudē kavē kwa dá vaga ndzi shifi à mishishē, ba sēka menē ŋē mēkucē dēkwa ŋa dá dagava slaslē à zubi dē hudā, a mitē sheriya dá menē jemē

2. WARƏVƏ HAYƏPƏ DƏ USALI VARƏDA VARA

mëndə də mekislekisle məna, narə jeminarə warəva. (Heb 4:12). “Ma wara laki, a da mice shigə kutəra, guhu məna laki, a da katafəkə sheriya...” Ndekə ma, a tihədriła vala Zətə akə mëndə “ba akə tangədəpa hayəpə laki, ba mətse mətse.” Məndə hayəpə narə mëndə bəberə warəvə laki, a da mbədatəkwa dá mata karə ndi akə zluŋa ba hələŋəŋa.

Melika laki, a kuwə mudarə də mekə harə məna. A tihədərəla vala akə mēndə hayəpə ba akə da mēci mē betete. Dala navə ŋa mamə ŋgwələ mamə kədə kədə, mēnə cekū mamə kədə kədə, mēnə uzhiłə mamə tamayə ba kədə kədə, mēnə meshə mamə nda malə ba kədə kədə dá havə məna, mēnə ŋguləmə mama, tá mēnə ŋə kənə rihədilu akə kumi tekweshe məna laki, a da mice, a da za, da upedishə nda kwada, ama rəvangudə mamə narə mishishə mamə ŋa ndzi ba ha tá vizhə laki, a da katsi də ŋgidə vaki á katafəkə sheriya Zəta.

Hənə həŋa laki, a nekə mēndə hayəpə mē fanətu akə cinə gwadi Zəta, a wurə warəvə məna tá wayavə Zəta. A fanətu fə mishishə Zətə akə wakaki də warəvə kəŋa kudəŋə kudəŋa hawə hayəpa. A dəkwadə parakəka Zətə dá kayə daŋa, ndekə a girəvə kuzlə betete. Nda tanadaki ŋa həŋa karə karə laki, a tehə nda hayəpə ŋa patu ndi ndəla. Təgu mekəŋa na laki, waka ŋa ndehə wakita ŋa həŋa laki, vavə tivə akə Yesu ŋa mēnə parakəka duniya ŋə kənə dəkwa ŋa dá warəvə maka, ŋə kənə gərəvəla ba kəla nda kuzlə narə baki sləri məna, ba səka mēnə tehə mēnə fatawa həŋa. Nə Yesu laki: “wayə mēnə parakəka duniya, mēnə mēndə dəbə wayə laki, a nda mēnə da də ŋa də kuzlə la, ama a da gwatsarə gwatsə akə parakəka shifa.” (Zhrj 8:12). Á bəkavə ba wele wele la, a nda mēnə dzəgwə ka gərəvəla kuzlə ba waka à mudarə maka də warəvə maka dadə à ndzədi maka la, a nəŋəkələ bi à nəŋəkələ nda ŋgidə nda mēndə la. Mēnə deberiya akə bilə ŋa mēnə kutərə zlayə zlayə akə nda ŋgidə laki, mēnə deberiya kurə gərəvasə akə kuzlə ba deŋə deŋə laki, ina pələsə akə parakəka, a dāba nda kuzlə kəŋa laki, ina hayəpə mama. Təra narə nda gəməzlə laki, a wekekə wamə ta kujiwə à vədə vədə də kuzlə ina, ama də mēnə

ba maru patse laki, ba kela nda ujere parakaka na nare nda kuzle laki, a de metata. Yesu laki, ina "patse zlaya." De mene dakwa Yesu da mata kaye da Zete de Yerushaleme laki, gerovatase na ake ba kela mendine sa vile nda sla, tagwaka nare nda takalamasara, mbelode na nda tabele nda bata mbede sela ne kene hekema laki: "Kayodalai laki, a da bewa a vaga sife nave nda, ama waku waku laki, a melile ake rezlele nda metsere kwa." (Mat 21:13).

Varove laki, a ndare da ta malaha ake kaye da Zeta, kaye daga ba ake ngina. A ngwa ngu ta ndzi hekema, ta tsatsela vala, ta reha vala a parakaka mena, a wayave mena, a zli mena. A taka Yesu saha na ba kalala ta beshimera hayepe la, ama a saha ta pelamada de hamakwa nare de nava hayepa. "Ba nda pelakwada pele Udzere Zete laki, ba de kwari nare ku ba dere dere." (Zhi 8:36).

FATAWA AKO MAKORA

Mene fatawa hema laki, a mere kela ndze ndza warove mende hayepe mene mbidode hala mena ba dere dere. Mazlamena laki, a tsamase tsame ake nda mata hayepe na mena, bile bile, mazlagwadame sa bakala na, a daba mekena mene metsa Yesu a matsagelawa. Ba nda naka na matsagelawane ne melika Zete meride na laki, a ngizle warove na mena de jeminare da hayepe mena, ndeke a tefe ba kela hayepe mena ba juje, ndeke warove mena betete laki, ba de dzi rewa. Ba tsamela tsame mena mata wayave zete tahoda dade a Yesu Kerisuwai laki, a da warove mena wayave kema, ndeke a fanetu ake cine vala ba ake Yesu Kerisuwai udzere Zete laki, a saha ta pizhela hayepe mena, a daba a kesare kesa ta metsa metsa de vaga mena a "degwasle na nene nene."

Mene na jebalele ndi Yesuwa, fare ndi dzaku taka, zlala ndi hare mena nare shigeki daga a sufara, metsa na a matsagelawe tegu hayepe mame laki, a tahi ba kada kada zlaa ba saka biwa ta mende hayepe na desle tive mena, ushe ushe warove mena nare ndze ndza shifi mena. De

3. WARƏVƏ MBİDƏDƏ MBİDƏ HALA

ndahi gwadi Zete laki, ba kure nakavade na ba seka de kwatramo, ndeko a jire vala ba kada kada ba ako zane zane a Zeta, ba ako shige kwetete laki, a kela kela kwari mena. A jeme vala ba juje da hayepe mena kela mene ne kene talale na, ndeko ba tahela na ma, ndze ndza warove mena a katafeko Zete laki ba a yowe tawa, a mbali mangelangela ndeko a zhelevala ako Yesuwa. A rihe warove mena wayave nare lapiya Zeta de mene ba da fanetufe mena ako tsamela vala ba ako "Yesu Kesisetuwe udzere Zete laki, ina mene pizhe hayepe mama." (1 Znj 1:7). "Ba tpepe Yahewe a mendine a warove ngozle ngozla, zla laki, a varate mendine na mene ndeleje ndeleje nave meta." (Sekali 34:19). De nda ngide vaga laki, a wele vala wakita laki: "Na ina hena mendine kure pi maye hi di maye da ita: mendine na mene shi zlada nare mendine na ndeleje ndeleje nave meta nare dahare mene mende beke zizlawi da gwadi maya." (Esh 66:2). A beriledishe welile vala mishishe pare para ako gwadi Yesu ba desesa ta ngina: "Udzere maya (dowe maya) de ba a lapiya; a besheke besho ndi hayepe maka. Ba nda neko ba matsagelawe ba kelazara, a neko muzo Yesu pedava pa, ne kene tihavedevora ako bakave ba tegu ina mekena ba a ina kutere laki, a cine tsafi tsafi gwatama hayepe mena, a daba ba Yesu mene ba a mudare mena favare fe da mudare mena ba kela si zlada mama, nare gwatama mama. A ceme vala ba ako ba tegu hayepe mame mene tezhela nda, keda ndi ba daba bezi mama betete." (Es 53).

Parakoka Mishishe pare para laki, a rihe warove mena mazlamena, mene na sa ndzi na sa nemele nemele, zla laki, rehe reha a mata kuzle ba kweteko. Parela na ba tsodanena, ndeko melile na ako medeku ba seka nabega puhu dade a muzo Yesuwa. (Es 1:18). "Mishishe ba ina a mudare mena mene beko sayede da wame ba ako mbelaki da Zete ma." (Rume 8:16). Ba denje denje laki, "Mene mende fetarefo a Yesu laki, a nda mene da zaha na ba wele wele la, a da gwatsare gwatse ako shifi ako da zlu na." A daba de Yesu laki, a pareda pare me dade a muza, beshimera na nda hayepe mame dade a mata rezega tsarahude mena." (Efe 1:7). Nda kumi tekweshe hayepe dala nava ba hena laki, a

vavə mə vaga akə kumi ndzi təgu Zətə narə bəkilə sləra, “ina ɲa sa ɲgwamə ɲgu tənwe.” Masla ɲa ɲgwələ akə duniya laki, a ɲgwələ ɲgu mazlaməna akə Zətə narə nda tekweshe Zəta.

Də menə fatawa həɲa laki, nda tanada ɲa nda ndə duda warəvə məndələ kəɲa laki, ina nda hayəpa. Mbəra a ɲgwa shetənə da uda səda də mudə vaga ndzi mənə la, ndekə a nakavə dá guha, a tamahi tá kəlavə də ɲgidə sarətə zlaɓa. Təgu mekəɲa menə vamə Səfələ Yesu ndzədi tá ɲə ɲgamə akə hinə njere ama ɲé ɲgamə sləfə nava tá katsala akə Shetene ɲə kənə zadavə ɲa ba zaɲə zaɲə à wama.

FATAWA AKƏ UFADA

Menə fatawa həɲa laki, a tēhə menə məndə fətarəfə à Yesu Kerisətuwə gwatsarə gwatsə akə delə lapiya narə menə varəda ɲa dadə á baki udəra Səfələ mamə Yesu Kerisətuwə bata verə wama, “A kuravə ba təgu tekweshe kutəra. Mətse mətse Səfələ mamə Yesu Kerisətəwə á nafa. Menə mətse ɲa laki, ba nazadayə tekweshe duniya sa mənə mazlaməna, ba səka tekweshe mətse mətse. Sa mayə gumə kəni ba nazadayə tekweshe duniya, ba səka tekweshe mətse mətse.” (Gal 6:14).

A mətse mətse Yesu á nafə də Gwələgwata tá menə ɲé ɲgamə “katsala ɲa akə hayəpə dadə á ina tá nza ndzi à zlaya.” (1 Piy 2:24); Yesu kərisətuwə laki, ina menə məndə kishilu niya tá zlaɲavu zlaɲə tá duniya. ɲé Gal 5:16 taka wamə laki, aku də səka menə ɲgwa mishishə Zəta, ndekəɲa laki, a nda menə da bəkə ku nazənə ɲgwa dala navə la; (Gal 5:25); “Ba nda a ndzi ba dadə á Mishishə mə laki, sayə a də ba səka menə mə ɲgwa Mishishə kəɲa.”

Də mekəɲa fatawa laki, a nakə mə nafə ɲa ɲgwedfilu ndi Yesu dá dəfa tete tsəkula tsəku ndi də sədava. Ba kurə naka mamə menə ɲa gujəbe sa jəbəlilə ndi ba kərəcihəhe à ina, a dāba menə ɲa zlaɓa vamə lapiya laki, a dəfətələ daharə mənə. “A kəɓa kəɓə ndi ba təgu hayəpə mama.” “Nə nda

“Zlaŋavu zlaŋə à ina”
Gal 2:20.

“Mətse mətse akə
hayəpa, ama ndzi à
shifi tá Zətə dadə á
Səfələ mamə Yesu
Kərisətuwa.”
Rum 6:11.

“Təgu ŋgalə wayə laki,
a nda jeminarə galavə
mayə ba tərə tərə
məna akə matsagə-
lawə Səfələ mamə
Yesu Kərisətuwə la.”
Gal 6:14.

4. ZLAŊAVU ZLAŊƏ NARƏ KƏRISƏTUWA

Herudə narə ndaŋa ubeshə vala, guhu mēna cəkuləkwa mēta dá sɔfava sləwandala tete jɛbɛlɛ jɛbɛlɛ ndi à nda gujɔbɛ, menə zililu mēta tsafi dzaku takə laki, farə mēta dá mudara” masla mēta dzaku dindara. Faləkwa mēta dá harə dafə mēna nafə guləve masla mēta daŋi sləwadala, ndekə hwaɓarə mēta akə rəvə á katafəkə mēna, kuɗa ta ubeshə vala a menə wali hɛŋa: “A sawə sləwandala nda mēndə Yahuda! Njé ŋgita tefə rəhə dá di mēna, ba menə kəsalu mēta zadə guləve ŋa də harə mēna laki, təha mēta á mudara. Tete ubeshəla ubeshə ta ba kaɗa kaɗa laki, ŋé ŋgita kishə ŋa tá da zlaŋa.

A zaku nda mēndə fətarəfə à Yesu Kərisətuwə favə mekəŋa ɓawi ba dayə la, a slɛfə navə ta dɔda də kayə da Zəta, a uzhə tamayə Səfələ ta, a shekelə səkali Zətə ta, mbəra a zleŋə ba bata varatada varə ta zlaɓa ba kəlazara á ɓaki sləri mandzawə mēta. “Ba kəla mēndinə menə welə menə Səfəla, Səfəla ŋé ŋgita menə da dəkwa tete dá zlaŋa Zətə la, sayə ba menə mēndə menə ɓekə nazənə ŋgwa rəvangudə balə kwa də huɗə zəta.” (Mat 7:21-27).

Də menə fatawa hɛŋa laki, a nekə kwiha səli Yahuda ma, menə mēndə vililu Səfələ mamə Yesu tá shekelə jimə makəra, a ɗaba a zləhəla zləhə wayavə səli warəvə mēna tete mirəshila mərəshə mishishə mēna. Mbaha slujeki ŋa kəsə Yesu nda karə ndzəga narə rəzaka nada à vɔdɛ vɔda. Kəsə mēta tati-dawa tá ɓakəla tilile à sɔfava mēna, a gəvə ndekəŋa nazənə sa waləla Zətə dadə a nda batabirə-kwara: “Gazlavu mēta sɔfava mēna zla laki, ɓekilu mēta tilile daharə jerelepɪ mēna.” Mbahalu mēta tekweshe betete akə Yesu, ndekə kwalalə mēta à menə wali hɛŋa: “A ŋgwa nanə ŋé menə mēndə hɛŋa kwərə wanənə la.”

Nda mēndə laki, a ŋgwa ŋgu ta tá gwatsarə akə tekweshe betete, nda barəka Zəta, nabəga narə patsa, ama a ŋgwa ta ndzi sə haməkwa kwari Zətə la. A nda ndə nda ŋgidə á dagava mēta laki, Zətə laki, sayə də nda ŋgidə sarətə ushe ushe narə dzi rəvangudə kwa menə ŋé kənə nda ŋa.

Zləla ŋgidə sluji zləzlaŋgadə mēna à umasə mēna, “ba

hekəŋa laki, akə səda nda yəwa narə muza.” Lukətu akə tawi utsekə laki, a nenə la nenə Piyerə shigə makəra á katafəkə ŋgidə uje kwatənaha; ama də guhə mənə laki, tafəla ŋa hayəpə mənə à tawi ba tsərəpə tsərəpə tsərəpa. –A tehə ba sayədə Yesu ka də wali gwadi maka narə də sləri maka betete na na? Mətu a dzaku zhirəwə á katafəkə nda məndə la? “Təgu mekəŋa menə məndə da cemida cemə á katafəkə nda məndə laki, da tsamaləda mayə gumə á katafəkə balə də hudə Zəta; ama ba nda akə cemida weshikə á katafəkə nda məndə gumə laki, a tsamaləda yə la da ŋə ŋgayə á katafəkə balə guma.” (Mat 10:32-33).

Ŋə Yesu zla laki: “Ba nda akə kishiłu weshəkə matsagəlawə mənə ŋə kənə dəbə wayə laki, a slə tá dəbə wayə la.” (Mat 10:38). Zli tá məndinə katsə katsa á pədarə, ina Yesu Kərisətuwa.

Ina Ŋgidə pədarə ba tá vizhe, mənə dasləla Zətə tá warəvə mayə bəzə bəza, ba səka ŋgidə zlagama maza, də rəvə dərəvə mənə fəla Pədarə maya, zlagama mazi maya, delə vaga dudədə à zlagama cəkidə galaka, delə bata gwetə waya, bata kurə ji ya udəra də sarətə zlađa: Ba Yesu bata verə mənda.

FATAWA AKƏ ZLAMA

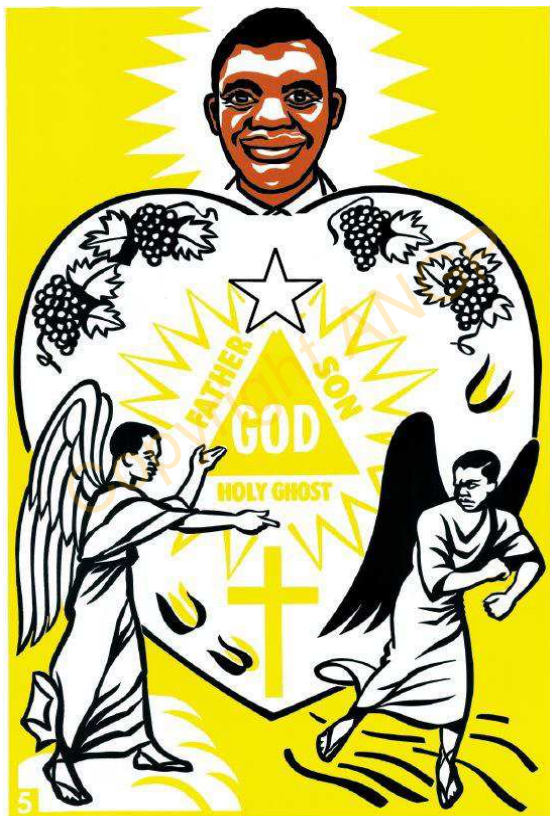
Ŋa ina həŋa warəvə məndə hayəpə parəda parə dadə á muzə Yesuwa, varə vara dadə á mata tsarahudə Zətə narə wayavə mənə. Mənə warəvə həŋa laki, a malaha malə ba jirə akə kayə da Zətə, vaga ndzi Zətə baba, zətə udzəra, zətə Mishishə parə para səka mənə waləla Səfələ Yesu də gwadi mənə: “Ba nda ŋgwi weshəkə laki, da piya ŋa gwadi maya ndekə a da ŋgwale ŋgu balə guma; a da ce nanə sasa mənə ndekə a da ndzi daŋa nana.” (Zħŋ 14:23). Dadə á Yesu Kərisətuwə laki, a va daradza Zətə akə mənda, farə ŋa barəka, kecədilu ŋa zlađa.

Mekəŋa warəvə laki, kayə da Zətə mazlaməna. A gərəvasə gərəvə ndi akə hayəpa. Masla ndi tanada ŋa kwaratə shetene

-wayava
-zla
-lapiya
-ḡaki tsara
-fi rəva

-payəda
-ndzi
tədaməma
-cufi mudara
(Gal 5:22).

5. KAYƏ DA ZƏTA

bata harama laki, a nekè mishishè parè para ma, Mishishè jira. Dè guhè menè sa nda ña akè vaga ndzi ðala navè laki, a malaha malè warèvè akè delè nafè hi delè udzèrè kada ba sèka: wayava, lapiya, kidèla mudara, ndzi tødàmèma, ðaki tsara, payèða, fi rèva, a zlavè ðekè tekweshe mandzawè la, cufi mudara narè nda ngidè zlaða menè tsøwalèda tsøwè akè Zètè narè akè nda mènda. Mazlamèna laki, a malaha malè akè delè harè delè nafa, ina Sèfèlè mamè Yesu Kèrisètuwa, ndekè a hi udzèrè harè nafè kèña. Deberiya menè hi ña nda mata udzèrè kèña laki, menè nda ña dzè ndza dè Yesu Kèrisètuwa, ndekè nda kwari mèna gumè laki, a ndzi dè ina. (Zhñ 15:1-10). Ba menè a røhè røhè à mishishè parè para, zlaða kèni, a gwatsarè gwatsè akè betemè mishishè laki, a hamèkwa tá mazala akè ðala navè narè kumi nda tekweshe mèna, tá zljngèlu mudè mènda. Menè nda ña à shifi laki, ba tá naka naka, tá tsønase tsøna bi tá tala talè kalèla zla la, ama a ndzi dadè á fètarefa, a ðaba fètarefè à Yesu Kèrisètuwè menè kurè ðakare midala akè duniya. A ndzi a delè tamahi ba kada kada, à shifa, à ndzèdinè gwatsarè ña dadè á tamahi mata mètseðiki kèlave Yesu Kèrisètuwè Sèfèlè mama. A ndzi dadè á wayava, narè dè wayavè Zètè ña nda ndè ba tá vizhe.

“Zli tá mèndinè à warèvè tsøðarèña á di Zètè, a ðaba a da nakalè nakè ta akè Zètè.” (Mat 5:8). Sa tsamè sløwandala Davidè ba akè mata mazi laki, dè warèvè mèna, ma nda ba nda ndè mata rözèga mèna, narè ba kèla nda midalanè makatarè ña akè kèladaki ðaña dudu: jirèla ña ba akè nda ndè tekweshe akè dè ña dè ina à menè slafi navè hèña: “Tawè ya Sèfèlè maya, a vi laka marèvè parè para wa, a birèdishèla ka akè mbevèðilu mishishè menè kurè tsønase akè delè tekweshe ba kada kada dè wayè wa!” (Sèkali 51:12). A nda mèndè á dagava mamè ba kutèrè kurè dzègwa parèla warèvè mèna ba ina la. A nda mèndè a dagava mamè zlaða kurè ðakèla warèvè tsøðarèña dè ina ba ina la. Sayè ba ðaslèla tivè ba kada kada á katafèkè Zètè ba sèka menè ðakèla Davida, menè ndava ña sa Zètè ñé kène va warèvè ðiwa, ba ina menè kurè dzègwa ðaka vala. A ngwa ngu Zètè tá ðakèla mekèña tekweshe ðiwa dè

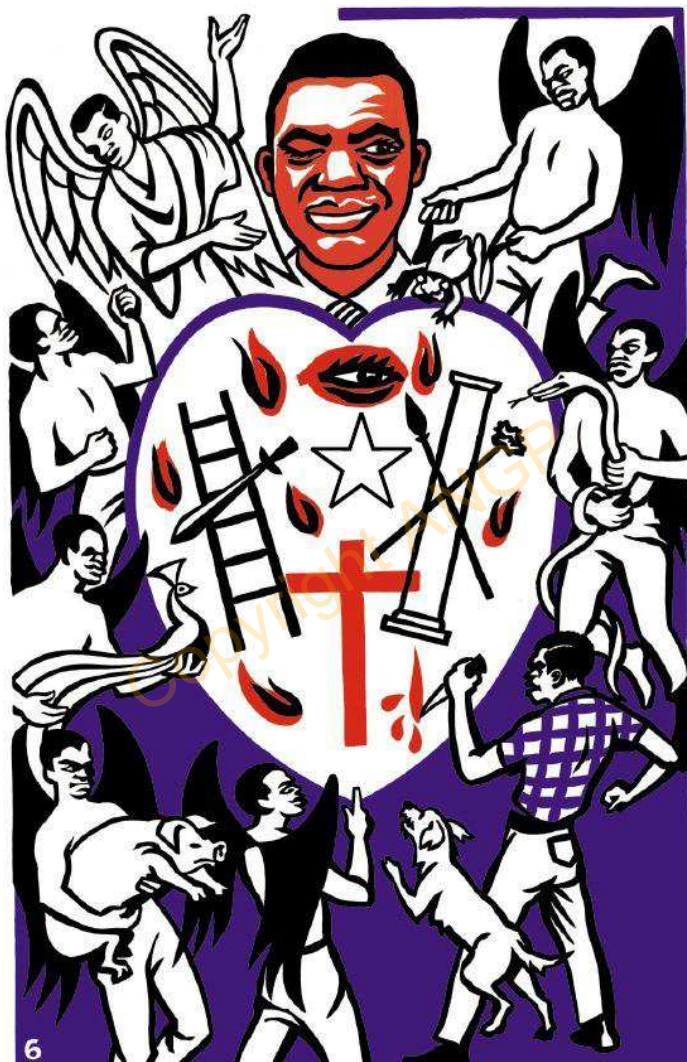
waka. Dadə à zlaye ɲa maku dzaɓaku à dzaɓi bi fawavə ka à fawa, nda ɲgidə tamahi da tekweshə akə tsuwə ɲa menə ɲé ku da melife warəvə maku akə delə vaga ndzi Zətə la; mbəra ina laki, a ushelə ba z laku zla, a ɗaba a kishilu kishə menə delə niya hɛɲa à menə wali hɛɲa: “Datəɗakware mayə yəwə tsəɗaɲɛɲa, ndekə da parəda kwa. Da parakwada mayə də nda tekweshə kwazlamba maku betete narə də nda mutə maku betete; da vaku mayə warəvə ɓiwa, da fakwa mayə mishishə ɓiwa dá warəvə makwa; da kəsəla mayə də waku warəvə ɓerə ɓere, ndekə da vaku mayə warəvə kudamama. Da fakwa mayə Mishishə mayə dá wakwa, ndekə da ɓakəla mayə ɲé ku da fi zhirəwə dá nda tenə kwerekwe maya, ɲé ku da ɗebə nda kwari maya.” (Ez 36:25-27). ɲa ina hɛɲa shigə sə ɓiwa lamanə ɲa gwada Zətə dadə á muzə udzərə mənə Yesu Kərisətuwa.

Də mekəɲa fatawa laki, a nekə melika mə zlaɓa tahəda taha. Mbəra melika laki, bata ɓekilə sləri ta akə məndinə da gwatsarə akə shifi akə da zlu ɲa, zla laki, a gwatse ta akə tivə tá dudələdə akə məndinə ɓekə zlizləwi hawə Zətə. (Sək 34:8; 91:11-12; Dan 6:22; Mat 2:13; B SF 5:19; 12:7-10).

Də fatawa kəɲa zla laki, a nekə shetənə mə zlaɓa. A katsə katsa havə warəva, a cikwedə menəɲa sarətə kurə dzəgwa ɲa ɗəkwa dá mudə vaga ndzi mənə. Təgu mekəɲa menə vamə bukara ndzədi a ɗaba ɲé ɲgamə akə hinə njere, təkə laki, ɲé ɲgamə slefə nava a ɗaba: “kələdə maku shetənə laki, a dudi havə maku ba səka rəvarə ushelə sləbə tá upada.” (1 Pi 5:8). Də nda ɲgidə sarətə laki, a mali akə melika parakəka tá petə nda məndə fətarəfə ɲa akə zlavə ɓekə nəɲəkələ dadə a nda kumi tekweshə duniya, kəla mata ɗemə demi mənə laki, a farə məgə akə nda məndə kwetətə maba məndinə menə ba à payəda á dagava nda məndə varə vara. Ama ba nda ndiɲele mamə akə shetənə laki, a nda ndəli zaɲə zaɲə à wama. (Zhk 4:7).

FATAWA AKƏ MƏKUWA

ɲa ina hɛɲa fatawa ɲgidə məndə maslasə akə tivə fətarəfa.

6. WARƏVƏ DƏ SARƏTƏ PATA, GƏZLƏ GƏZLA ZLƏBƏ

A kəzlavu kəzlə di mənə kutərə, a dāba a fanətu fə akə hinə njerə də ndzə ndza mənə də gwadi Zəta. Kuda mənə di kutərə laki, a naki ba kəzhiwəwərə dā nda vaga havə mənə, kuda nekə tekweshə duniya betete. A mecehe mece parakəka nja də ina, də warəvə mənə zla kəni, vavəvə nja tá shi zlada narə Kerisətuwə kəni, a nda zla la. Ba dudədə nda pati havə mənə mənə dəfətəli nja dā dəfə masla nja katsala katsa. Masla nja cinə kwara Zətə laki, a fanətu mazlaməna akə cinə nda ngidə sheweriya narə nda ngidə kəsi niya bata petə mēnda. Ba kurə də nja zlaḡa də mekənja sarətə dā kayə da Zətə, kuda ḡuhə wayavə duniya mənə də sədava nda mēndə dəbə nda tive, ama wayavə Zətə də dəfə laki, a ndaslaha ndasla. A gazlə gazla mishishə mənə akə nda ngidə dzaminarə karə kara. A fanətufə akə ndigu dā duniya mbəra patakə a gwale ngu ya akə Zətə nḡ kənə də warəvə mənə; geməzlə mekəslekəsle mənə kəni, a mecehe mece mazlaməna. A zalvə kishə matsagəlawə mənə à zli zla la, a malaha malə tá ngina akə mata gwatama dēmə dēmə akə ngwa nja. A guli fətarəfə mənə, a maslasə maslə akə ndzi hidice à Zətə dadə á slafi nava, mbədavəkwa nja da mənə nja ndzi akə nda lamba mənə də warəvə mənə. A va vaga ba kuji kuji akə bata petə mēndə nja ba kwedə kwede ndərəsa à wareva. ...A ndzi tete ta à nda mēndə də duniya masla nja ndzi à nda mēndə fətarəfə ba kada kada.

Mishishə zhirəwə nja teḡe ḡəli mudarə laki, a ushelə ba dəkwa dā ina mazlaməna. Mekənja mēndə fətarəfə à Yesu laki, a micidəla micə akə varəda dadə á tsarahudə ba kaləla, ndekə a mali akə mēndə fətarəfə ḡilə mudara. Kədi akə pihi kəni, a ushelə tive tá dəkwa daki daja, mekənja laki, a fanətu ba dayə dadə a mənə nḡ kənə nda nja á dagava damaki də duniya, də nda ngidə umbəra, ndekə a dzalə akə zhirəwə bi zlizliwi mənə kabi da ḡawaləda ndi à ngidə mēndə karə ka rə à nda mēnda, mēndə akə nda payəda mənə, bi ngidə mēndə zla də kulənja bi də slisle. Mazlaməna nḡ Shetene taka ina dā sləmə laki, nda ba akə mənə sarətə kutərə gwatsarə ka niḡa laki, a nda mənə da vushəla nja fətarəfə maka la. Ndekə mazlaməna kumi tekweshə dala navə narə nda jeminarə laki, a farə ba tsəna. Ba kurə nda wayavə

məna ba heke heke tá bəkə nda tenə kumə dala navə məna kuda gejewə də warəva, da nda ŋgidə vaga rəhi nasaraka, nda ŋgidə vaga ma akə zlayə ŋa tá da, ndekə a welilə vala bata petə mēnda, ba akə nda ba akə baki hayəpə kutərə laki, baki hayəpə mekəŋa la.

Ba deŋə deŋə ina laki, a nda tekweshe kure dzəgwa mamə baka vala ba nda nda niya mandzawə narə nda jeminarə kwazlamba ndəli dadə á mudarə mamə la, ama a zlayə zlayə mə tá slahi ba nda pəlatasə mamə tá ndzaha də wama, kuda ta nderə kayə data də warəvə mama tá mbalakwa nda slisli baki sləri mandzawə mətə. Ba nda menə vamamə udzərə harə mamə akə Shetenə laki, a nda menə da ndza ŋa akə kishə harə ba dəŋgəmə la, kuda tidə nda rəvangudə narə shifi dá karə akə zluŋa. Təgu mekəŋa menə vamə Zətə ndzədi ba kadə kadə tá ndəli də hawə nda kumi tekweshe uje dəhula, zla laki, a tsuwə wali fuda à ma mawə mawə hayəpə ba nda tahəda ŋa sasa mamə la. Sayə a ndəli ba dasa Yesu ma, bata kure pəlakada pəla, bata haməkwa.

Məndalənə həŋa naka ku də fatawa ŋa həŋa tizhə warəvə laki, a tehə nda məndinə ubeshə mēndə narə nda kəladaki da nda mēndə dəbə gwadi Zətə. À nda dala vəŋu mətə narə nda rədədə ŋa mətə bəkə sayədə akə tsəwə ŋa laki, a zlelə warəvə ta narə baki mbili də warəvə nda mēndə də gwadi Zətə, mazlaməna, menə ŋa warəvə gazlə gazla laki, a nda menə dzəgwa ŋa katsala katsə akə jiba mekəŋa gurəma la. Jiba mekəŋa mēndə fətarəfə à Yesu Kərisətuwə laki, a bəkə zlizləwi hawə mēndə juharə Zətə. Zlizləwi menə laki, “a da welə mawə ndi gama? Ndekə nazənə da bəkə nda mēndə laki, a melə vala akə nava nda mēndə ndekə a zadavə zarə zarə à Zətə. Ndzi akə nda zli narə dzi rəvə laki, a tahavə də nda sarətə jeminara narə də sarətənə menə akə nda tamahi ba kujiwe, ndekə a ushelə bəzlasə akə tivə ta dəkwa dá warəvə kəŋa. Mata kudaslə shirə ŋa bilə bilə kəni, a tahavə də menə sarətə ba nda a bəlavada bəkə nda meke bi ba nda deŋevədə deŋə ta juharə mama, ndekə a mətəsari ta dəkwa ba akə tsamasə mama, ba nda va mamə ba tivə ba kujiwe, ndekə a va tivə akə mbərəzava narə gəli mudara.

A bilè tá masla wayavè sèli dèkwa dá warèvè mama bi ba nda akè filè mamè narè akè sheweriyane sa famèkwa Sèfèlè mamè Yesu Kèrisètuwè dá slèmè dè menè sa walèla ña laki: “Aku hinè njerè la aku slefè nava a daba ñé ku akè patekwa ña dá hayèpa.” (Mat 26:41 ñé 1 Kur 10:12) taka wamè laki: “Ndekè na laki, menè mèndè harè katsi laki, a ðaki ña nèñekalè ñé kènè akè dèfètèlè ña!” “Aku mbaha mbahè taharè mazi Zètè betete a daba ñé ku dzègwa ña katsala akè dèmèdemi Shetene!” (Efe 6:11-18).

FATAWA AKÈ MADÈFA

Menè fatawa hènja laki, a tehè kèla ndzè ndza warèvè menè mèndè kèlavè kèlè dá guha. Sa gwatè mèkènja mèndè akè parakèka, ba menè sa tapa tapè tsari Zètè laki, sa gwatsarè gwatè akè Mishishè Zèta, guhè mènà laki, slèlaha ña á delè tive. A tehè ndzè ndza ñgidè mèndè gumè zlaða akè mbidèdè hala ba ðiki, bi akè sa favèkwa ña ba ðakakèka dá harè Zètè ma sa nda ba walalèda walè ndi delè labara ðiwa bi tèhilèda Zèta... Menè mèndè ðiferèla warèvè mènà dè menè sarètè ñè Zètè dèda ña dasa mènà laki, a farè ba da zi mèkènja mèndè ma nda ba nda ndè nda dejevè mènà tá tsatsavada tsatè ba akè mudarè mènà.

A welilu welè Yesu gwadi dá ndza ndzi menè mèndè kèlavè da guhè dè wakita Luk 11:24-26 “Ba nda sèda mishishè mandzawè sèda dè mèndè laki, a da wèya dè vara kamba akè nda yèwè tá ushelè vaga tá pèla rèwi mènà. Ba kala gwatsarè ña laki, ñgulèmè kèlavè kèlè ya ðaki dala sa dè mèndalè ña dègiya ñé kènè harè mènà. Kèlavè ña gwatsarè ña akè kayè sladè sladè ba kètènè kètènè, a ðaslè ðasla ba kada kada. Nè kènè da mbehè nda mishishè madèfè jujè cizla mèta harè mènà tá ndza ndzi dè mèndalè kènja. Ndekè ndza ndzi mèndalè kènja laki, a jujè akè menè sa ndziña, a daba a shè zlaða ba kuda ñé Yesuwa. ñé 2 Pi 2:22 “A gwatsatè gwatè nazènè sa welè gwadi nda bata nèñekala: a kèlavè kèlè kèda da cèbè vèrahi mènà, hevezhè zla kèni, a kèlavè kèlè da dabali dè dzazla.”

7. WARƏVƏ B'BERƏHE B'IBERƏ KƏLAVƏ KƏLƏ DĀ GUHA

Nda mekɛŋa vaga hɛŋa dɛ wakita Zɛtɛ laki, a tehe vala ta ba parɛ para warɛvɛ mɛnɛ mɛndɛ kɛlavɛ kɛlɛ dɛ guha, bi warɛvɛ mɛnɛ mɛndɛ akɛ mbidɛdɛ hala mɛna ba wele wele. A kɛlavɛ kɛlɛ hayɛpɛ narɛ ba kɛla hamɛkwa ŋa mɛna farɛ mɛgɛ akɛ mɛndɛ tɛ ndzi dɛ warɛvɛ ŋɛ kɛnɛ kwɛrɛ vala. Maba wafɛkɛ mɛndalɛ kɛŋa laki, a tehe maba kɛla, ndzɛ ndza warɛvɛ kɛŋa. Mishishɛ parɛ para, mɛnɛ ŋa takalamasara ba tɛdamɛma laki, sayɛ a dɛ mɛna mazlamɛna sɛda dɛ warɛvɛ kɛŋa, a dɛba a nda mɛnɛ ndzɛ nda mishishɛ parɛ para ɛ hayɛpɛ ba dɛ vaga ŋa la. A nda mɛnɛ malaha warɛvɛ ba dɛ mekɛŋa sarɛtɛ akɛ kayɛ da Zɛta kuda vaga ndzi shetɛnɛ la. Melikaŋa tehe gwadi zɛtɛ laki, a dɛ mɛna gumɛ ba ɛ tɛrɛdi warɛva, kuda naki dɛ guhɛ mɛna ɛ tamahi mɛnɛ laki, kabi ba kurɛ da mbidɛdɛ umalɛ kɛŋa hala mɛna ba sɛka udzɛrɛ ŋgudi ŋa. – Luk 15:16-18 “Sa kuma kumɛ maba tɛ uzhe nda tamayɛ hevezhe, ama a nda mɛndɛ kurɛ va vala la. Ba mɛnɛ jeme ŋa laki ŋɛ kɛnɛ laki: A mbava ya a kɛlavɛ ya dasa bala, ndekɛ da ŋɛ ŋgayɛ tekina laki, bɛbala, a bɛkɛla bɛkɛ ya hayɛpɛ dɛ Zɛtɛ narɛ dɛ waka, a slɛ ya ŋɛ ka bɛwɛ wayɛ ɛ udzɛrɛ maka zla la”. Ba mɛnɛ naka baba udzɛrɛ ŋa mɛna mbidɛdɛ mbidɛ hala laki, bɛshirɛla ŋa, ndekɛ zɛhale ŋa ba kada kada.

Ama dɛ Fatawa mamɛ laki, a nda delɛ dasli tivɛ la, a zlavɛ umalɛ kɛŋa zadavɛ dasa Zɛtɛ la, a zlavɛ ushelɛ bɛshi mɛna sɛ shigɛ Yesu Kɛrisɛtuwɛ la. Mekislekisle mɛna laki, a mɛtsaku mɛtsakɛ dɛ karɛ ba tɛŋɛ mɛtɛva mɛna, a mɛtsakɛ mɛtsaka. Ma nda ba ndzi ba tsɛriyɛya kɛni, ba ɛ slɛmɛ ina ama a nda mɛnɛ tsɛnasɛ ŋa akɛ gwadi Yesu la. Ba nda ndɛ di mɛna ina ama, a nda mɛnɛ naka ŋa mata vigɛ karɛ ŋa akɛ nda halavu tsɛrangwi mɛna, ba gɛrandzandza hawɛ shigɛ mɛna la. A dzalɛ narɛ zhirɛwɛ tɛ dejevɛ dɛ baki hayɛpɛ la. Shetɛnɛ mɛnɛ kwɛrɛ warɛvɛ mɛna mazlamɛna. A ndzɛ ndza ba sɛka slɛwandala dɛ warɛvɛ mɛna. Ba kurɛ nda ŋa sa mekɛŋa mɛndɛ maba ujɛ gwadi fi zhirɛwɛ kujiwe, maba baki sɛka mɛndinɛ ŋa debɛ fɛtarɛfa mana ba sɛka juvi medɛku medɛkwe, “ama dɛ hudɛ mɛna laki, a rɛhɛ rɛha ɛ slaslɛ mɛndevigeki narɛ tekweshe kwazlamba betete.” (Mat 23:27).

Bata harama mazlaməna laki, nə ngina vaga teŋu də vaga Mishishə jira. Ba kəla tanada, ba kəla hayəpə laki, ba dzəvə dzəva ta à ngidə mishishə mandzawə kutərə ba dakakəka təgu ngina, ngidə mishishə kwazlamba mazlaməna ndzi də warəvə mənə. Mbera a kumə pələda pələ də harə nda mekəŋa tekweshə shilə zladə laki, ba takwasə takwasa hawə mətə də rəzaka nada. “Menə məndə kəla kələ kwari Musa laki, a məci ba akə nda tsarahudə tá ngina, ba nda ndə sayədə sərə bi makərə menə bəkilu sayədə dá dəfa. Mawə zladə menə nə ndi da va ŋa akə menə məndə dərəfilu udzərə məndə à shigə ŋé ku waku na kiya na, menə melile ŋa ba akə tekweshə dayə muzə ngwadí lamanə, mbera dadə a mekəŋa menə parədə ŋa, ama farə ŋa shigə akə mishishə tsarahudə na?” (Heb 10:28-29; 2 Pi 2:1-14).

Ba nda menə fatawa həŋa garavə garə à warəvə maka laki, məndəvalə ngwalə mayə kada kada, hula hulə dasa Zətə ba watsə watsa, ba à warəvə maka betete. Ina laki, ba kurə beshəka ŋa, zla kəni, a ngwa ngu tá beshəke ba kəla hayəpə maka betete, ba nda ce ka sasa mənə ba à delə warəvə mbidədə hala. “Ba nda ngwa ka laki, ba kurə perida ka.” (Marc 1:40-41). Ama ba nda farə ba biferə ba warəvə makaka ba ndzigwatəna, ba nda ngwa ba kuzlə ka harə parakəka laki, a nda tamahi ba kujiwə la, a nda mələvu mələ ba kujiwə tá ngatəkə la, a dāba a usalada mətə mətə ka masla ka usalada shifa.” “A dāba təngədəpa hayəpə laki, ba mətə mətə.” (Rum 6:23).

FATAWA AKƏ ZA

Hənə həŋa laki, a nekə mətə mətə mə sasa məndalə ŋa sa kəlavə dá guha narə məndə hayəpə ŋa menə bizlə ba tá ushidí tafi hayəpə mətə. Ba nda a zaku nda kuza á dave mətə la laki, a rəhə rəha rəvangudə mətə gumə à mata zlizliwi mətə mətə ŋa ce. A katsə katsa danjə mətə mətə mazlaməna à mudarə vaga həni mənə. A zawaha zə ba kəla nda kumi tekweshə hayəpə ŋa sa fawarə mөгə mazlaməna ndekə a da katafəkə təngədəpa hayəpa. Nda mata giyi ŋa də karə mazlaməna laki, a gwatsasə vala, a tsamasə vala ba

8. HALAVU MƏNDƏ HAYƏPƏ

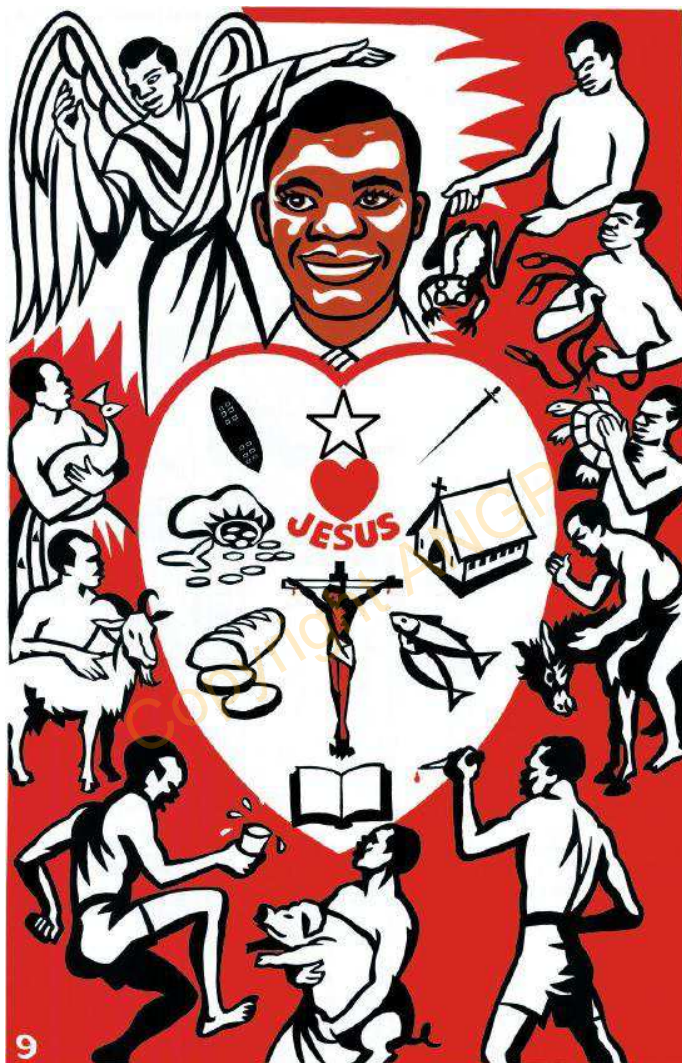
hekɔŋa ba akɛ dzɛgwa ŋa zhelɔvala akɛ Zɛta. Ma sa nda ba ŋgwa ŋgu slefɛ navɛ kɛni, a jirɛ vala laki, bilɛ bilɛ akɛ ŋgina tɔ zhelɔvala akɛ Zɛta, menɛ ŋa Zɛtɛ sa mbirɛzhila ŋa dɛ sarɛtɛ kwetɛtɛ. Mudɛ mɛndɛvaki daŋa kɛni, a dzatɛ akɛ zlizlɛwi tɔ katsalɔvala vala narɛ akɛ vaga hɛni mɛna, ndekɛ ba kɛla nda gwadi ndɛvi lewɛ ŋa mɛta welilɛ mɛta kɛni a nda menɛ zlalɛ ŋa ba wele wele zla la. Nda mata rɛzɛga ŋa mɛna gwatsarɛ ŋa dɛ fasɛkɛ kɛni, a nda menɛ zɛbɛlɛla ŋa shifi kɛŋa mɛna zla maba varɛla shifi mɛna, maba kislilɛ si zladɛ mɛna la. A jirɛ vala ba akɛ nda tivɛ tɔ tihevɛdɛra dɔ Zɛtɛ tɔ filu jeminarɛ mɛna dɔ Zɛta, a dɛba a ŋgɛlalu vala shetene.

Ba kɛla menɛ tekweshe sa ŋgwa ŋa sa ndzi ŋa, ba kɛla menɛ tekweshe sa ndzi ŋa ba tɛgu ina laki, a ufeshɛla ufeshe, maba bata gwetɛ ina ŋa sa farɛ mɛgɛ kɛni, a nda menɛ kurɛ zlalɛ ŋa zla la. Mazlamɛna laki, a fanɛtu akɛ tsamɛla vala ba akɛ “ŋgidɛ tɛkweshɛ mazlagwadamɛ ba nda dɛfɛtɛlɛkwa ka dɔ harɛ Zɛtɛ ba à shifa.” (Heb 9:27).

FATAWA AKɛ METRICE

Menɛ fatawa hɛŋa laki, a tehɛ menɛ fɛtarɛfɛ à Yesu Kɛrisɛtuwɛ mezhele mezhe maza, ðakɛla ðakɛ midala hawɛ nda mata taka narɛ nda pati kwetɛtɛ. Mbɛra ba dɛgicɛce dɛ nda taki laki, ndzɛ ŋa mɛna ba dzaŋɛ dzɛdzaŋɛ tɔ ðeshilu vala ha dɔ halavu mɛna ha malaha ŋa akɛ midala ba jujɛ dadɛ á Sɛfɛlɛ Yesuwa. “A naki ba njirɛra ba dɔ Yesu Kɛrisɛtuwɛ ŋa mɛtsɛha narɛ bata menɛ vamɛ fɛtarɛfa.” (Heb 12:1-2). A mbilɛdɛ mbilɛ gwatama betete narɛ hayɛpɛnɛ dufɛlɛdɛ dufɛ ba akɛ nda ŋa dɛsɛsa ba kɛlazara dadɛ a dɛŋevɛ dɛ menɛ slɛri wurɛ wura hawɛ vɛŋu mɛna.

Shetɛnɛ narɛ ŋgaɛa slujeki daŋa betete laki, ba dufɛdɛ ta à di warɛvɛ mɛndɛ fɛtarɛfa. A tekɛ vala ta tɔ patɛla udzɛrɛ Zɛtɛ tɔ slɛlɛla vala á delɛ tive, ama a dzɛgwa ta la. Ita nda gɛli mudara, wayavɛ sɛla, nda mishishɛ mami narɛ nda ŋgidɛ menɛ hekɔŋa.

9. WARƏVƏ BƏKƏLA BƏKƏ MIDALA

A kesa kese ngide shifi wafake deguva, a daba ba kure dekwa hayepe a kesi nda ndari kwetete, ba kure buha na se ngide jerolepi bi se ngide bawi kare kara.

Mbera mende fetarefe ina laki, a cemə hayepe ma buha se mawə mawə tekweshə ba soka se jerolepi nda ngide fetarefa, bi ma kesa ba wafake melika parakaka, a daba gwadi Zete nare Mishishə pare para laki, a li vala á tivə jire betete. A nekə vala ku zlada ngide umale rəhi á zlongwele pihi də hare mənə ushelə tá tedakwa mende fetarefe à Yesu dá pata à menə merə na ba kəla nazənə tsəwi də duniya na hənə. Ma nda ba ndekəna kəni, a nda tekweshə kənə bakalevala na akə mende fetarefe à Yesu na hənə tsufə tsufa, mətse mətse ba denə denə à Yesu Kərisətuwə bakare bakə midala akə hayepe nare duniya la.

Ngide mende laki, a tizhe wareve mendale na à payeda. A baki ba ndekəna nda kali harama dá mēnda, masla fetarefa, payeda akə nda na, ubasi mēnda, nare nda tsəkwadi vənu ce sa nda mēndinə na a fetarefe nanə njé ngita mbati ba harama, kəladaki da Zete ta, ndekə a tezhə wareve delə mende fetarefe ta à Yesu ba kəlazara. A tihəvədəra vala dá gwadi Yesuwa: “Aku da zli ba nda da shiku ndi zlada, ba nda da cekwedə ndi vənu makwa, ba nda da kele ndi harama dá wakwa njé ndi da wele ma akə mawə mawə gwadi mandzawə dá wakwa ba tēgu waya. Aku da zli ba kada, aku da ubasa, a daba a zaku tangədəpa maku də hudə Zete la...” (Mat 5:11-12).

Hayepa, dala nava, mana “WAYA” na mamə laki, a denjeve ta ba kəlazara ma à mawə mawə deberiya tá kəsəla mende fetarefe də wayavə Zeta. Ma nda ba ndekəna laki, ba kure wala mamə ba soka menə wele bukara a delə menə tamahi nda mamə à ina: “Mawə tekweshə menə kure da gəzlama vala à wayavə Zete na? Zlada na na, dzi rəvə na na, tsəkwadi vənu nana, mayə na na, ndzi à zadara akə nda sədava na na, mətse mətse na na, katsakara nana?” ... “Ama də nda mekəna tekweshə betete laki, a bekə midala mə ba juje dadə á menə mende ngwame ngwa.” (Rum

8:35-37). Ba givə tsakukwa tsaku məndə fətarəfə à Yesu dá taharə mazi Zətə laki, ba kurə dzəgwa məndə fətarəfə ndzə ndzə ba katsə katsa də nda sarətə bilə bilə tá katsala akə pata. Wamə gumə kəni, ba kurə nda mamə akə nda bata bəkə midala dadə á Kərisətuwə ŋa vamə ndzəda.

Gəməzlə mekisle kisle mənə laki, ba tsənanəŋa, a mətəsədiki zlaɓa. A rəhə rəha warəvə mekəŋa məndə fətarəfə à Yesu akə zla, ndekə a ndzi də dəfə Mishishə parə para. Melika Zətə kəni, a katsə katsa harə mənə, gwadi zətə kəni a tehədirela nda delə gwadi ŋa dá nda tamahi walə wala tá ba kəla məndinə da ɓakəla ɓakə midala, a menə beshilu mətə ha dá halavu mənə....” “Ba menə məndə da ɓakəla ɓakə midala laki, da va mayə udzərə nafə ŋa va shifi akə məndə də vuhə Zətə.” “Menə məndə da ɓakəla ɓakə midala laki, a nda menə da shi ŋa zlada mətse mətse akə sərə zla la.” “Ba kəla menə məndə da ɓakəla ɓakə midala laki, da va mayə manəna ŋa sa ɓuhə ɓuha, da va mayə kurə medekwe, á mekəŋa kurə laki, a pəpa ɓawi ɓiwa.” “Menə məndə da ɓakəla ɓakə midala ha dá halavu mənə, ŋé kənə piya gwadi mayə laki, da va mayə haməkwa....” “Menə məndə da ɓakəla ɓakə midala, ŋə kənə da piya ɓaki sləri ha dá halavu mənə laki, da va mayə haməkwa harə jiba betete.” “Menə məndə da ɓakəla ɓakə midala laki, da cəkuləkwa ndi dá sədava medekwe, a nda menə da vushə mayə ɓawi mənə ba wele wele də wakita shifi la, da tahəla mayə ɓawi mənə ba pasasəsa á katafəkə balə narə á katafəkə melikaki daŋa.” “Menə məndə da ɓakəla ɓakə midala laki, da melile mayə akə kawada də kayə da Zətə ndekə a nda menə da səda ŋa ba wele wele la....” “Menə məndə da ɓakəla ɓakə midala laki, da nɓədəla mayə havə mayə á kurəshi sləwandala maya.” (N. Zhn 2:7,11,17,26; 3:5,12,21).

Nakwati ŋa wurə wura laki, a tehə vala ba akə sa vavə məndə fətarəfə à Yesu səli mənə akə Zətə. Masla ŋa zhədəla rəzəga mənə də hala laki, a zlalə akə talagaka, a fi tekweshə kutərə də jimə də nazənə ŋə kənə gwatsarə ŋa betete, a bəkə sadaka, a bəkə tekweshə betete ba tá va gali akə Zətə.

Ujə tapisəkə ɲa narə kiləfə laki, a tehə menə ba akə sa ɲjə ɲgidə ndzi tsədaɲɲa məndalə kəɲa, a zlavə bəkə tambala la. A taka malaha akə məndə kwazlamba à si nda pihi la, à uzi nda muzə tanadaki la, maba nda tamyə akə zlayə ɲa la. A zlavə zhedə səli məna la, a zlavə melə dala navə məna akə tekweshə kwazlamba la, a daba kayə da Zəta; təgu mekəɲa laki, a zlavə upedə tapaha bi shi tapaha la, a zlavə shi nda tazhivərə mudarə ɲa juje akə ndzədi la (dəragwa), nda kurəgənə ɲa akə zlayə ɲa la, ama a uzhe ba menə tamayə zlayədava zlayə ba tsədaɲɲa. Warevə məna ina laki, a malaha akə vaga slefə nava. A wəya ba kəlazara də kayə da Zətə məna, ma də mawə mawə sarətə narə ma də mawə mawə vaga. A ɲgwələ ɲgu ba kada kada akə slafi nava, ma à ce məna, ma də yala, ma də neshira, a daba a tsamə ba akə məndə fətarəfə à Yesu laki, a dzəgwa tá ndzə ndzə akə nda dzəvavə hidice de slafi navə à Zətə la.

Wakita ɲa wurə wura laki ina wakita Zətə ɲa ndehewə ɲa, jekewə ɲa ba kəlazara, hekəɲa menə gwatsawarə ɲa akə nəɲəkələ narə ndzəda, shifa, parakəka narə nda ɲgidə rəzəga akə nda gwadi dá dəfa. A malaha malə akə karə ndzəgi sə shigə məna narə katsakara menə mezhidə ɲa kəlada. ɲgidə delə rəzəga kwetətə gana məna təgu ɲé ɲgina, a daba ina tamayə shifi ba kəlazara təgu ɲé shifi məna, delə yəwə si ɲguləmə akə dəri məna, ɲgidə delə yəwə kurə paravə ɲa də dəfa, ɲgidə kwatəramə kurə jirevə ɲa də dəfa.

A nda gəra ɲgwa ɲa kishə matsagəlawə məna la, a daba a tsamə ba akə nda dzaku sləwandala akə nda matsagəlawə. Ba menə a tsamə akə bərəda bərə tete à Kəristuwa, ndekə biwa ndzə ndza mazlamməna laki, a ushelə ba nda menə tekweshə də hudə zəta, menə ɲa tekweshə da ndzi ba tá vizhe, nda menə tekweshə akə ndzəgwa ndi naka vala à de. Ba ndzi məna ba kwedə kwedə tá gemə narə à Zətə məna, zla laki, ba səka ɲgidə nafə ndzəvə ndzəva hawə vəɲu yəwa, hi udzərə məna ba ɲgut səbəda, ba səka hare delə nafə hi udzərə ba kuda. Mekəɲa məndə laki, a tsaməla zlizləwi mətə mətə ba wele wele la, a daba dadə a menə nda ɲa rəhə rəha akə Mishishə parə para laki, a rəha rəhə

wayavə Zətə warəvə mənə.

FATAWA AKƏ JİME

Njé Yesu laki: “Wayə menə kure bərədela məndə səda də mətse mətse, wayə menə shifa. Menə məndə fətarəfə à wayə laki, a da ndzə ndzə à shifi ma mətse ba à mətse. Menə məndə à shifi, fətarəfə à wayə laki, a nda menə məcə ŋa məci ba wele wele la.” (Zħŋ 11:25,26). “Menə məndə cinə gwadi maya njé kənə fətarə ŋa à menə məndə mbilidə mbilə laki, a gwatarə akə shifi akə da zlu ŋa, ndekə a nda menə da də ŋa dá sheriya la, ama a bərəda bərə də mətse mətse tá da shifi akə da zlu ŋa.” A nda menə pa mətse mətse zlizliwi bi madzadzə akə məndə fətarəfə à Kərisətuwə la: “Ndekə ba da mbədavadə navə nəŋa rəndi də mətse mətse laki, a da bəakavə à mekəŋa menə gwadi pəpa də wakita Zəta: “A bəakərə bəkə Zətə midala akə mətse mətse, a zhədəla zhə ba tuzhe. Məsə mətse hawə ndzədi maka na kiya na? Hawə surə ŋa maka na kiya na?” Menə dzəgwa mətse mətse peslə məndə laki, ba dāba hayəpə mēnda. Menə nda hayəpə à ndzədi laki, a dāba kwari Zəta. Ama haya njé ŋgamamə taka Zətə a dāba a vame ndzədi dadə á Səfələ mamə Yesu Kərisətuwə tá bəkəla midala daharə mətse mətse. (1 Kur 15:54-57).

Menə məndə sa də á tivə à Zəta, menə sa ndzə ndzə à Zətə laki, a dzalə zlizləwi hawə mətse mətse la. Ba nda ce sarətə mənə laki, a də ba à mata zli ba səka menə waləla Pulə Bukara Yesuwa: “A kuma kumə ya tá də mayə njé ŋgayə nda ŋa tete à Kərisətuwa, Mekəŋa menə jujə tsəwi mənə....” (Fil 1:23).

Məndə fətarəfə à Kərisətuwə laki, a udəra naka Yesu Kərisətuwə ba wafəkə à wafəka. A kumə vala ba jujə tá naka menə məndə mətse dá vaga mənə à matsagəlawə tá varaləda vara. A tihilədəra vala Mishishə Zətə zlaḃa gwadi Yesuwa: “A ŋgəzlə warəvə maku la, aku fətarəfə à Zətə narə à waya. Kwetətə hudə kayə da Bala. A da kəlavə ya ndekə da mbahaku mayə dá vaganə ndzi maya tete à waya, njé ku

10. DƏKWADƏ DÁ ZLANA BATA VERƏ WAKA

da ndzɛ ɲa dɛ vaganɛ nda maya.” (Zɲɲ 14:1-4).

“...Ina nda menɛ tekweshe akɛ naka di ba wele wele, akɛ tsɛnasɛ slɛma, akɛ dɛkwa ɲa zlaɓa dɔ warɛvɛ mɛnda, nda nazɛnɛ dɛsɛlɛdɛ Zɛtɛ akɛ nda mɛndinɛ menɛ ɲɲwalɛ ɲɲwa.” (1 Kur 2:9).

A nda menɛ gwadi slɛ slɛ kurɛ wala ndi tɔ tahɛla kɛla ndzɛ ndza mɛtsɛdiki hamɛkwa vaga dɛ hudɛ zɛtɛ la; vaga ɲa dɛslɛla ndi tɔ ba kɛla mɛndinɛ dɛbɛ shigɛ Sɛfɛlɛ Yesuwa à duniya ɲa hɛɲa la.

Dɛ vaganɛ nda slaslɛ ɲa dzi akɛ rɛvɛ laki, mana mɛtsɛ mɛtsɛ laki, a nekɛ Melika mɛ dɛ mandɛvi fatawa mama, mɛndɛ mbɛlalɛdɛ Zɛta. A gweslɛ sarɛtɛ tɔ kishɛlu mɛndɛ hayɛpɛɲa parɛda parɛ dasa Zɛta. A gɛzlavɛ nda mishishe narɛ shifi à dɔla nava ɲa rɛnda; ndekɛ a dasa menɛ ɲa mɛndɛ sa ɲɲwalɛ rɛvangudɛ mɛna, menɛ sa ndzi ɲa tɛgu ina, zla laki, ba tɛgu ina menɛ mɛtsɛ ɲa. A dɛslɛsla dɛslɛ Zɛtɛ gwadi zɛhɛlɛ zɛhɛ ba kada kada a nda dɛlɛ gwadi zɛhɛ mɛndɛ Sɛfɛlɛ mɛna, Zanɛwa mɛna: “A tsɛwa, dɛlɛ weledɛiya kada ka à payɛda; sa a payɛda ka dɛ uɲɛ tekweshe, a da vaka vɛ ya bakuda; dɛkwadɛ dɔ zli zanɛwa maka na.” (Mat 25:21). A nda hamɛkwa shetɛnɛ harɛ mɛna zla la, a dɛba “À mata gana kwetɛtɛ á di Yahɛwe, mɛtsɛ mɛtsɛ ba kɛla mɛndinɛ ɲɲwalɛ ɲɲwa.” (Sɛk 116:15). “Ndekɛ akɛ tsɛnasɛ mayɛ akɛ ɲɲgidɛ kwara, ɲɛ kɛnɛ laki: Pɛlu pɛ, Zli ba hɛɲa tɔ nda mɛndinɛ rɛwi dɛ Sɛfɛla! Ba dɛɲɛ dɛɲɛ! ɲɛ mishishe, a dɛba ɲɛ ɲɲgita pɛla rɛwi mata baki slɛri ɲa mɛta, zla kɛni, a dɛbatɛ ba vala nda hi udzɛrɛ baki slɛri mɛta.” (N Zɲɲ 14:13).

Ba kɛla menɛ mɛndɛ ndɛhɛ menɛ ɲa “kwatɛramɛ warɛvɛ hɛɲa” laki, mu a zlalɛ ba Zɛtɛ ɲɛ kɛnɛ va warɛvɛ mɛna tɔ menɛ ɲa mɛndɛ ɲɲwalɛ ɲɲwa, a dɛba ba dɛ menɛ sarɛtɛ hɛɲa laki, a slapala sa maka, ɲɛ kɛnɛ taka waka laki: “Udzɛrɛ maya, dɛwɛ maya, vivɛ warɛvɛ maka” (G bata N. 23:26). Vavɛ warɛvɛ maka akɛ Yesuwa, warɛvɛ ɲa maka akɛ nda payɛda mɛna, dzi akɛ rɛva, warɛvɛ ɲa maka shi zɛlɛda

kwetete ndeke a da vaka ve wareve biwa nare Mishishe biwa. Pelavase ne wareve na maka fakare mege li waka a baki nazene kume na la, a daba: "Mene mende a filufe tamahi ba da wareve mena laki, mega, ama mene mende de soka mene ngwa gwadi nengakale laki, a da vareda vara." (G B N 28:26). Maslase masle mazlamena ke baki hayepe maka, piyave piye a baki zlaya, "a daba tangedepa hayepe laki, ba metsa metsa, ama tsarahude Zeta laki, ina shifi ke da zlu na de Yesu Kerisetuwe, Sefele mama." (Rum 6:23).

Waka na falakwa fe shifi maka ke Zeta laki, piya piye ba hidice nazene gwatsare ka de fetarefe a Yesu Kerisetuwa, a daba soka nazene wale Pule Bukara Yesu de wakita 2 Tim 1:12: "...A daba a tsame ya mene mende fetare maye da dafa. Aye ba a dele tamahi ya ba ke a mata hamakwa ta gwetiyu gwete ha da mekanga sareta. Gwatsare gwatsa ke ndzede dade a dele fetarefa, sefe nave dade a Mishishe pare para. Ndze ndze ba de wayave Zeta, kuda ka neke ba Yesuwe na mene ina tive, jira nare shifa, ina Sefele na mamme da saha ba rihenze sa ushela ndaga, ina slowandala hare slowandalaka, Sefele hare safalaka."

A Hayale haye me ke Zeta, ina mene a ndzede ta gwataku gwate ne ku ke selaha na a tive mena. A dzegwa dzegu parakwada pare de hayepe maku ne ke ke bawakwada na sa katafeka mata ndzede hamakwa mena ba a mata zla. A gelelu gele ma, ba ina kutere mene Zeta. A varamada ba ina dade a Sefele mamme Yesu Kerisetuwa. Ba ne ngina mata metsediki hamakwa, sefela, ndzeda nare hamakwa ba sa ndzi na kwa, ba hinga nare ha de zamanen de zamana. Amen. (Yud 24,25).

A SPECIAL WORD FROM ANGP
UN MONDE SPÉCIAL DE L'ANGP
UMA PALAVRA ESPECIAL DA ANGP

This booklet "The Heart of Man" is available in over 538 languages and dialects spoken throughout the world (Africa, Asia, The Far East, South America, Europe, etc.) Our Heart Book is now also available on cell phones, tablets, etc from www.angp-hb.co.za or as an APP "Heart of Man" on Android phones.

Le livre du "Coeur de l'homme" peut être obtenu en plus de 538 langues et dialectes parlés dans le monde entier, à savoir: Afrique, Amérique, Asie, Extrême Orient, Europe. Notre Livre du Coeur est maintenant aussi disponible sur votre Téléphone cellulaire, plaques, etc. de www.angp-hb.co.za ou comme une Application "Heart of Man" sur téléphones Android.

Este livro "O Coração do Homem" é obtido em mais de 538 línguas e dialectos falados em todo o mundo, a saber: (África, Ásia, América do Sul, Extremo Oriente, Europa, etc). O nosso Livro O Coração do Homem também está agora disponível em telefone celular, tablets, etc. de www.angp-hb.co.za ou como um aplicativo "Heart of Man" nos telefones celulares Android.

The 10 heart pictures contained in this booklet are also available in the form of large coloured picture charts (86 x 61cm) bound together in a set of 10 pictures. These "Heart Charts" can be obtained with European or African features and are particularly suitable to be used in conjunction with the Heart Book for class-teaching, open air evangelization etc. Kindly contact us to ascertain the latest subsidized price of this chart.

Les 10 images du coeur qui figurent dans ce livre peuvent être obtenues en tableaux de couleur, format 86 x 61 cm, avec des physionomies européennes ou africaines. Ils peuvent être utilisés en même temps que le livre du coeur pour des classes bibliques, a

l'ecole du dimanche ou lors de reunions de plein air. Soyez aimable de nous contacter pour assurer les derniers prix en cours du tableau.

As 10 imagens do coracao, contidas neste livro podem ser obtidas num conjunto de 10 imagens em colorido no tamanho de (86 x 61 cm). Estes "Cartazes do Coracao podem ser obtidos com caracterfsticas Europeias e Africanas e podem ser usados em conjuncao com o mesmo livro em classes de ensino biblico, evangelizacao ou ao ar livre. Agradecemos que nos contacta- se para confirmacao do ultimo preco dos cartazes.

Kindly write to us if you are able to assist us with further translations of our free Gospel literature, informing us of the language into which you could translate this Gospel literature. Your assistance would be appreciated.

If you have found salvation in Christ, or have been otherwise blessed through our Gospel literature, please let us know. We would like to thank God with you, and remember you further in our prayers.

Nous vous invitons a nous contacter pour faire des arrangements concernant de nouvelles traductions de notre litterature, nous informant de la langue dans laquelle vous pouvez traduire cette litterature evangelique. Votre aide sera beaucoup appreciee.

Si vous avez trouve le salut en Christ ou si vous avez ete beni par notre litterature, nous vous prions de nous le faire savoir. Nous aimerions remercier Dieu avec vous et prier pour vous.

Nos vos convidamos a nos contactar, afim de fazer qualquer arranjo concernente a novas traducoes de nossa literatura em outras lnguas. Vossa assistencia sera muito apreciavel.

Se tem encontrado a salvacao em Cristo, ou se tem sido abençoado por intermedio da nossa literatura evangelica, faca o favor de nos

informar. Pois nos gostaríamos de agradecer a Deus juntamente convosco, e lembra-lo sempre em nossas oracoes.

For free Gospel literature, books and tracts in over 538 languages, write to:

Pour obtenir gratuitement de la litterature evangelique, des livres et des traites en plus de 538 langues, ecrivez a:

Para obter gratuftamente a literatura evangelica, livros e folhetos em mais de 538 lnguas diferentes escreva para:

E-MAIL: info@angp-hb.co.za
info@angp.co.za

ALL NATIONS GOSPEL PUBLISHERS

P.O. Box 2191

PRETORIA

0001

R.S.A.

A Gospel Literature Mission financed by donations
Une Mission de litterature evangelique financee de dons
Missao de literatura Evangelica financiada por donativos

(Reg. No. 1961/001798/08)